

הלכות ברכות פרק ו' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום שיעור — רמב"ם הלכות ברכות פרק ו' (הלכות נטילת ידים)

הלכה א — כל האוכל פת שמברכין עליו המוציא צריך נטילת ידים תחלה וסוף

לשון הרמב"ם:

"כל האוכל פת שמברכין עליו המוציא, דבר זה צריך נטילת ידים תחלה וסוף, אף על פי שהוא פת חולין, ואף על פי שאין ידיו מלוכלכות ואינו יודע להן טומאה."

פשט:

כל מי שאוכל פת שמברכים עליו המוציא, צריך נטילת ידים לפני האכילה (תחלה) ואחרי האכילה (סוף/מים אחרונים), אפילו זה חולין, אפילו הידיים אינן מלוכלכות, ואפילו אינו יודע על טומאה.

חידושים והסברות:

(1) מדוע נמצאת נטילת ידים בהלכות ברכות ולא במקום אחר:

הרמב"ם הכניס הלכות נטילת ידים בהלכות ברכות (ספר אהבה), כי נטילת ידים קשורה לאכילה — לפני האכילה ואחריה. כמו כן, באכילה יש שני סוגי נטילת ידים (תחלה וסוף), מה שהופך זאת למתאים יותר כאן. הרמב"ם כבר הזכיר נטילת ידים בהלכות תפילה (כאחד מעשרת הדברים לתפילה — טהרת ידים), אבל כאן הוא מאריך בכל פרטי ההלכות.

(2) האם פת הבאה בכיסנין שקובעים עליו סעודה צריך גם נטילת ידים:

הרמב"ם אומר "פת שמברכין עליו המוציא" — האם זה כולל פת הבאה בכיסנין כשקובעים עליו סעודה? הרמב"ם כבר פסק קודם (פרק ג') שאם קובעים סעודה על פת הבאה בכיסנין, מברכים המוציא. ממילא, לפי הלשון "פת שמברכין עליו המוציא" אפשר לכלול גם פת הבאה בכיסנין כשקובעים סעודה, כי אז מברכים אכן המוציא. אבל לא לגמרי ברור אם הרמב"ם מתכוון לזה דווקא או לא.

(3) יסוד נטילת ידים — טומאה או נקיות:

מחלוקת יסודית מהו הטעם לנטילת ידים:

- **שיטה א' — סרך תרומה:** התקנה נעשתה כדי שלא לשכוח לרחוץ כשאוכלים תרומה/קדשים. שלמה המלך תיקן נטילת ידים לקודש, ואחר כך "הקנאים" (חכמים) הרחיבו גם לחולין, כדי שלא לחלק.

- **שיטה ב' — נקיות:** זה עניין של ניקיון — לא יאה שאדם יאכל בידיים מלוכלכות. היסוד הוא ש"סתם ידים" מלוכלכות (שניות לטומאה), כי הידיים תמיד עסקניות — נוגעים בכל מיני דברים.

(4) קושיא על שיטת הנקיות:

אם הטעם הוא רק ניקיון לפני האכילה, היה צריך שנטילת ידים תהיה בהלכות מאכלות אסורות, לא בהלכות ברכות. כמו כן, צריכים נטילת ידים גם לתפילה וקריאת שמע — זה מראה שזה לא רק עניין של ניקיון-אכילה, אלא גדר רחב יותר של טהרה לדברים שבקדושה.

תירוץ-כיוון: באכילה הטעם הספציפי הוא שאוכלים בידיים, והלכוד עובר למאכל. בתפילה זו הלכה אחרת. אבל שניהם בנייים על אותו יסוד — חזקת שלמה המלך שסתם ידים מלוכלכות.

(5) מה פירוש "סתם ידים מלוכלכות":

"מלוכלכות" לא אומר מלוכלכות ממש, אלא שהידיים אינן נקיות — אנשים נוגעים בכל מיני דברים, ולחם (למשל) קולט מאוד בקלות חיידקים/לכלוך. לאנשים שעובדים בעבודה פיזית זה עוד יותר מובן.

(6) חזקת טומאת ידים — תקנת שלמה המלך:

שלמה המלך תיקן שסתם ידים יש להן דין שניות לטומאה. מדאורייתא אין דבר כזה טומאת ידים באופן מיוחד — אדם טמא או טהור, אבל לא רק הידיים. זה חידוש של שלמה המלך. שלמה המלך עשה את הגזירה, והחכמים הוסיפו את ה"פתרונות" (כמו גם בעירוב). יש מחלוקת אם שלמה המלך גם נתן את העצה של נטילה או רק את הגזירה.

הלכה א (המשך) — דבר שטיבולו במשקה

לשון הרמב"ם:

"וכן כל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים תחילה."

פשט:

מלבד פת, גם דבר שאוכלים אותו טבול במשקה צריך נטילת ידים לפני האכילה.

חידושים:

(1) מדוע דווקא בטיבול במשקה — שתי הסברות:

- **לפי שיטת הנקיות:** כשהאוכל רטוב/לח, הלכוד מהידיים נדבק יותר בקלות.

- **לפי שיטת הטומאה:** משקים מקבלים טומאה יותר בקלות, וכשהאוכל רטוב במשקה הוא נעשה מוכשר לקבל טומאה.

(2) מנהג אשכנז לעומת מנהג הרמב"ם:

המנהג שלנו (אשכנז) הוא לא לרחוץ על דבר שטיבולו במשקה כל השנה, אלא בכרפס בסדר — וזה בלי ברכה. התוספות מסביר שמאחר שההלכה היא רק משום טומאה (ולא משום נקיות), וזו עוד גזירה, לא נוהגים בזה. **אבל לפי הרמב"ם,** שלומד שנטילת ידים היא (גם) משום נקיות, המנהג הוא לרחוץ על כל דבר שטיבולו במשקה, וממילא מברכים גם ברכה "על נטילת ידים" באורחך בסדר — לא כמו המנהג האשכנזי בלי ברכה.

(3) "כדי שישאלו התינוקות":

אצל רמב"ם מיסטים, שרוחצים כל השנה על דבר שטיבולו במשקה, זה לא חידוש לילדים בסדר. אבל אפשר ללמד את הילדים שזו תקנת חכמים — חלק מהתורה.

(4) דוגמאות מעשיות: חתיכת גזר טבולה במרק, ירקות עם רטבים — כל זה דבר שטיבולו במשקה.

הלכה א (המשך) — ברכה על נטילת ידים: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על נטילת ידים"

לשון הרמב"ם:

"כל הנוטל ידיו מברך 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על נטילת ידים' — שהרי זו מצות חכמים, וציוונו בתורה לשמוע מהם, שנאמר 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך', ועל פי התורה אנו שומעים להם."

פשט:

6 לפי הקבלה: לפי הקבלה יש עניין שמים אחרונים יהיו בפחות מים. אבל אפילו בפשטות זה הגיוני — ההבדל הוא במים (כמה משתמשים), לא בלכלוך.

הלכה א (המשך) — מים אמצעיים

לשון הרמב"ם:

מים אמצעיים — רשות. חכמים תיקנו רק לפני (מים ראשונים) ואחרי (מים אחרונים), אבל לא באמצע.

חידוש:

הראב"ד מביא שגאונים קודמים ברכו ברכה "על הרחיצה" (לא "על נטילת ידיים") על מים אמצעיים — מחלוקת עם שיטת הרמב"ם שזו רק רשות. למעשה לא נוהגים כראב"ד.

הלכה — נטילת ידיים על פירות

לשון הרמב"ם:

"פירות של חולין אינו צריך נטילת ידיים לא בתחילה ולא בסוף. וכל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח."

פשט:

על פירות (שאינם דבר שטיבולו במשקה) לא צריך לרחוץ ידיים — לא לפני ולא אחרי. מי שרוחץ ידיים על פירות מכונה "גס רוח".

חידושים:

(1) מדוע "גס רוח" ולא סתם עם הארץ:

זה לא עניין של בורות, אלא שהוא חושב שהוא עושה מצוה שלא קיימת — זו יהא (גאוה דרך חסידות).

[דיגרסיה:] היסטורית זה אולי היה הקשר של חבורה שעשו את עצמם חסידים יותר מראש הישיבה — "חבורת גסי רוח" — והרמב"ם מדבר נגד תופעה כזו.

(2) פירות שיש בהם משקה:

פרי כמו תפוז ששופך מיץ — האם זה דבר שטיבולו במשקה? המסקנה היא ש"דבר שטיבולו במשקה" פירושו משהו שטובלים במשקה חיצוני, לא במיץ עצמו של הפרי.

הלכה — מים אחרונים: הטעם ועל מה זה חל

לשון הרמב"ם:

"כל פת שמלח בו" (או בגירסאות אחרות: **"כל אס המלח"**) — צריך מים אחרונים בגלל חשש מלח סדומית, **"שמא יש בה מלח סדומית... ויעבר על עיניו ויסמם"** — **"חייב אדם ליטול ידיו בסוף כל סעודה מפני המלח."**

פשט:

מלח סדומית יכול לפגוע בעיניים, לכן צריך לרחוץ ידיים אחרי כל סעודה.

חידושים:

(1) מחלוקת גדולה בגירסאות:

"כל פת שמלח בו" פירושו רק פת (לחם), אבל "כל אס המלח" פירושו כל מאכל שיש בו מלח — נפקא מינה גדולה. הראב"ד היה גורס "כל אס המלח" — על הכל, ולכן הראב"ד סובר שמים אחרונים חלים גם לבורא נפשות (לא רק אחרי סעודת לחם).

(2) הסבר הרמב"ם: במקום לומר שכל פעם שאוכלים עם מלח צריך לרחוץ, הוא אומר שכל סעודה (שבדרך כלל יש בה מלח) צריך לרחוץ אחריה.

על נטילת ידיים מברכים ברכה. למרות שזו מצוה דרבנן, אפשר לומר "וציוונו" כי התורה ציוותה אותנו לשמוע לחכמים דרך "לא תסור".

חידושים:

(1) קושיא — איך אומרים "וציוונו" על מצוה דרבנן:

הרמב"ם אמר בבירור שנטילת ידיים היא מצוה דרבנן (הוא לא מביא פסוק שזה דאורייתא). יש שיטות שזה דאורייתא מ"התקדשתם", אבל הרמב"ם סובר שאלו רק רמזים, ובעיקר זה מדרבנן.

(2) תירוץ הרמב"ם:

כשעושים מצוה דרבנן, ה"ציוונו" הוא עקיף — הקב"ה ציווה אותנו לשמוע לחכמים ("לא תסור"), והחכמים תיקנו נטילת ידיים. הרמב"ם בפרק י"ד מסביר: כשאומרים "וציוונו על נטילת ידיים", צריך לחשוב "כל שציוונו במצוותיו לשמוע על דברי חכמים, שהם ציוונו על נטילת ידיים."

(3) פשט עמוק יותר ב"אשר קדשנו":

"אשר קדשנו" פירושו שאנו מתקדשים דרך מצוות. אבל לפי שיטת הרמב"ם, המצוה שעושים אינה "מצוות נטילת ידיים" עצמה — זו המצוה לשמוע דברי חכמים, שבכלל תקנותיהם היא נטילת ידיים. זה חידוש באופן שמבינים את מהות ברכות על מצוות דרבנן.

הלכה א (המשך) — מים אחרונים: אין מברכין עליהם

לשון הרמב"ם:

"מים אחרונים — אין מברכין עליהם, שאינו אלא מפני הסכנה."

פשט:

על מים אחרונים לא מברכים ברכה, כי הטעם הוא סכנה (מלח סדומית שיכול לפגוע בעיניים), לא תקנת חכמים כמצוה.

חידושים:

(1) סכנה לא צריכה ברכה:

כשמשהו הוא מפני הסכנה, לא עושים אותו כי "כך כתוב בתורה", אלא כי זו סכנה. סכנה לא צריכה לשאול יותר — "מהר רחץ, מהר הצל את עצמך מהסכנה." הקב"ה רוצה "וחיית בהם" — סכנה עצמה היא דבר ה'. לא מתאים לברך על משהו שעושים מטעם סכנה.

[דיגרסיה: משל מגיפה:] אם יש מגיפה, לא צריך להתחיל להתפלל אם זו "מגיפה" הלכתית (ארבעים איש וכו') — סכנה היא סכנה, ו"הנשאל הרי זה מגונה" בסכנה.

(2) שתי לשונות מסכימות:

בסכנה צריך להיזהר יותר מאשר בתקנת חכמים — כי סכנה היא דבר ישיר יותר.

(3) מים אחרונים היום — האם זה רלוונטי:

היום לא יודעים על מלח סדומית. מי שרוחץ מים אחרונים היום, הוא לא עושה זאת מפני הסכנה, אלא כי הוא חושב שכך תיקנו חכמים. אם כך, הוא לא מקיים זאת "מפני הסכנה" — הוא עושה זאת כהנהגה אנושית, לא כמצוה ספציפית ליהודי.

(4) נקיות לעומת סכנה — ההבדל:

לפני האכילה הלכלוך הוא "ממש מלוכלך" (היו בחוץ וכו'), אבל אחרי האכילה ה"לכלוך" הוא רק אוכל — זה לא ממש מלוכלך, זו רמה גבוהה יותר, עדינה יותר של ניקיון. לכן הגיוני שמשתמשים בפחות מים (לא שופכים רביעית).

(5) "התקדשתם" — מדוע ברכה על מים ראשונים אבל לא על מים אחרונים?

במים ראשונים הלכלוך הוא ממש לכלוך; במים אחרונים זה רק אוכל — זו לא אותה רמה.

לצאת — כשאחד שופך לשני, מספיק רביעית לשתי ידיים. כשאדם רוחץ לעצמו, הוא צריך יותר מים כי זה קשה יותר.

[דיגרוסיה:] פעם מים היו יקרים — היו צריכים לסחוב מים כל יום לבית. כל ההלכות על שיעורים ואמרות שאפילו כשחוסכים, אסור לחסוך יותר מדי.

הלכה — חציצה בנטילת ידיים

לשון הרמב"ם:

הרמב"ם מפנה להלכות טבילה/מקוואות לדיני חציצה — **כל מה שהוא חציצה שם הוא חציצה בנטילת ידיים.**

חידוש:

כלל החציצה: רובו ומקפיד הוא מדאורייתא; הרבנן גזרו על מיעוטו ומקפיד או רובו ואינו מקפיד. בנטילת ידיים זה חל על כל הידיים, אבל מיעוטו ואינו מקפיד אינו בעיה.

הלכה — וכל העולה למדת מקוה עולה לשיעור רביעית

לשון הרמב"ם:

"וכל העולה למדת מקוה עולה לשיעור רביעית."

פשט:

כל מה שאפשר לצרף לארבעים סאה למקוה (כמו שלג, וכו') אפשר גם להשתמש בו לרביעית של נטילת ידיים.

הלכה — טבילת ידיים במקום נטילת ידיים

לשון הרמב"ם:

"כל המטביל ידיו במים מקוה אינו צריך לדבר אחר." אבל "טבילה במים שאובין שיעור מקוה, אדער במים שאובין שבקרקע — לא עלתה לו, שהרי אין מים שאובין מטהרין את הידים אלא בנטילה."

פשט:

אם אין כלי לרחוץ (למשל באונייה), אפשר לטבול את הידיים במקוה כשרה. אבל מים שאובין בקרקע (שפסולים למקוה) לא עוזרים לטבילת ידיים, כי מים שאובין עובדים רק דרך נטילה (שפיכה בכלי).

חידושים:

(1) קושיית הראב"ד:

הראב"ד תמה: מה פירוש שמים שאובין לא כשרים בקרקע? אפילו בעל קרי — אם יש ארבעים סאה, אפילו מים שאובין, עולה לו טבילת בעל קרי (טבילת עזרא). אם מקוה כזה עזר

ר על טומאות דאורייתא, למה לא יספיק לנטילת ידיים? לפי הראב"ד אפשר שטבילת ידיים תהיה אפילו במים שאובין, כל זמן שיש ארבעים סאה. בית יוסף מביא את מחלוקת הרמב"ם והראב"ד.

(2) שתי מערכות עם הלכות משלהן:

טבילת ידיים ונטילת ידיים הן שתי מסגרות נפרדות עם דינים משלהן. טבילת ידיים צריכה ארבעים סאה (לפי הראב"ד אפילו שאובין). נטילת ידיים עובדת עם שאובין, אבל צריך להקפיד על: כלי, נטילה (שפיכה), כח גברא — אי אפשר רק לטבול.

(3) מעיין: מעיין שזורם — לכל הדעות אפשר להכניס את הידיים, אפילו בלי ארבעים סאה.

הלכה י"ב — ארבעה תנאים בנטילת ידיים

לשון הרמב"ם:

הלכה — במחנה פטורים מנטילת ידיים

לשון הרמב"ם:

"במחנה פטורים מנטילת ידיים" — במלחמה פטורים מנטילת ידיים (תחילה), כי עסוקים במלחמה ולא מקפידים על ניקיון.

חידוש:

אבל מים אחרונים — שהם מפני הסכנה (מלח סדומית) — צריכים אפילו במחנה. סכנה לא משתנה. כפי שמנוסח: "החכמים יכולים לסבול שלא עושים את תקנותיהם, אבל בבקשה, אל תמות."

הלכה — עד היכן נטילת ידיים: "עד הפרק"

לשון הרמב"ם:

"עד היכן נטילת ידיים? עד הפרק."

חידושים:

(1) מחלוקת רש"י ורי"ף:

הרי"ף סובר "עד הפרק" פירושו עד המפרק מול כף היד (כל כף היד), ורש"י סובר זה פירושו עד סוף האצבעות (רק עד קצה האצבעות).

(2) למעשה: מחמירים כרי"ף, אבל מרומז שיעקר ההלכה אולי כרש"י.

(3) נפקא מינה ליום כיפור / תשעה באב: מקילים בנטילת ידיים (רק עד סוף האצבעות) בגלל חשש רחיצה, מה שנסמך על שיטת רש"י.

(4) שיעור רביעית: לכאורה רביעית לשתי ידיים הגיוני יותר לפי שיטת רש"י (שטח קטן יותר), אבל אפשר לעשות על שתי השיטות.

הלכה — שיעור המים: רביעית

לשון הרמב"ם:

"וכמה שיעור המים? רביעית לכל שתי ידיים."

פשט:

רביעית (בערך 3 אונקיות) מספיקה לשתי הידיים. זה המינימום; יותר עדיף אבל לא חובה. פחות לא יוצאים.

חידוש — אופן הנטילה:

"יש לנוטל על ידיו מעט מעט עד שיצטבר שיעור... ונוטל רביעית לכל יד ויד כשר."

אפשר לרחוץ בשני אופנים — או לשפוך את כל הרביעית בבת אחת, או לשפוך מעט מעט עד שמצטבר רביעית על שתי הידיים. אפשר גם לשפוך רביעית לכל יד בנפרד. שיעור הרביעית הוא שיעור במים, לא בשפיכה — אפשר לחלק אותו לשפיכות קטנות יותר.

הלכה — נטילה למספר אנשים בבת אחת

לשון הרמב"ם:

"נוטלין ארבעה חמושה זה בצד זה, יד זה על גבי יד זה בשטיפה אחת, ובלבד שירפו ידיהם כדי שיבואו בהן המים... ויהיה באותה שטיפה כדי רביעית לכל אחד ואחד."

פשט:

ארבעה או חמישה אנשים יכולים להניח את ידיהם זה ליד זה (או אפילו אחד על השני) ואחד שופך על כולם. רק צריך להשאיר רווח בין הידיים שהמים יוכלו לעבור, וצריך להיות רביעית לכל אחד.

חידוש — הסדר הרגיל של נטילת ידיים:

מכל הסוגיה רואים שהסדר הרגיל של נטילת ידיים היה שאחד שופך לשני על שתי הידיים בבת אחת — לא שכל אחד רוחץ לעצמו. זה האופן העיקרי, ורחיצה עצמית היא בדיעבד. זה גם מסביר למה ברביעית אפשר

חידוש — מדוע ההבדל בין כלים וקרקע: טבילה (בקרקע) עוזרת תמיד, אפילו כשהמים פחות חשובים. בטבילה אדם מוקף במים (כמו בריכת שחייה), זו טהרה חזקה יותר. בטבילה (שפיכה מכלי) צריכה רמה גבוהה יותר של חשיבות.

חידוש — חמי טבריה: הרמב"ם מביא חמי טבריה (מעיינות חמים עם גופרית ומלח). במקומו — בקרקע — מטבילין בו את הידים. אבל אם לוקחים אותם לכלי — "אין נוטלין בו לא ראשונים ולא אחרונים." לא מים ראשונים ולא מים אחרונים.

חידוש — פעם ראשונה מים אחרונים: זה המקום הראשון שהרמב"ם מכניס מים אחרונים בפסולי מים. הוא מדייק שכל שאר הפסולים (שינוי מראה, גילוי, עשיית מלאכה) כשרים למים אחרונים — רק חמי טבריה בכלי פסולים אפילו למים אחרונים. זה לא לגמרי ברור למה.

חידוש — גילוי במים אחרונים: גילוי הוא חשש סכנה (לא עניין של חשיבות), לכן זו אולי קטגוריה מיוחדת. שינוי מראה אולי לא פוסל למים אחרונים, כי מים אחרונים לא צריכים כל כך הרבה חשיבות.

הלכה — דיני כלי לנטילת ידים

לשון הרמב"ם:

"אין נוטלין לידים לא מדפנות הכלים, ולא בשולי המרחץ, ולא בחרסים, ולא במגופת החבית."

פשט:

אי אפשר לרחוץ ידים מ: (1) דפנות כלי שבהן מצטברים מים; (2) השוליים ("שולי המרחץ") של כלי חרס גדול שבו יכולה להצטבר רביעית — אבל זה לא נקרא כלי; (3) שברי חרס; (4) מכסה החבית — אפילו הוא מכיל רביעית, זה לא כלי.

חידוש:

אם לקחו במיוחד את המכסה (מגופת החבית) ותיקנו אותו שיעמוד בפני עצמו ויתפקד ככלי — אז נוטלין ממנו לידים.

הלכה — חמת מים, שק וקופה

לשון הרמב"ם:

"חמת מים שנתקנה להיות כלי נוטלין ממנה לידים. אבל שק וקופה אף על פי שנתקנה אין נוטלין ממנה לידים."

פשט:

חמת (שק מעור/עור) שתיקנו אותה לשמש ככלי — כן. אבל שק או קופה — אפילו תיקנו אותם שמים לא יזלו — זה לא סוג הכלי שכשר לנטילה.

הלכה — חפניים אינם כלי

לשון הרמב"ם:

"ולא יטול ידו בחפניו — אין חפניו כלי."

פשט:

אדם לא יכול למלא את ידיו במים ולשפוך על ידי חברו — ידיים אינן כלי.

הלכה — כלי שנשבר / כלי שאינו מחזיק רביעית

לשון הרמב"ם:

"כלי שנשבר אינו כלי... כל הכלים נוטלין מהם לידים אפילו כלי גללים וכלי אדמה ובלבד שיהיו שלמים ואינם שבורים."

"כלי שאינו מחזיק רביעית אין נוטלין ממנו לידים — אפילו הוא שופך פעמים."

פשט:

"כל הנוטל ידיו צריך להזהר בארבעה דברים: במים עצמן, ובשיעור, ובכלי — שיהיו המים שנוטל מהן בכלי, ובנוטל — שיהיו המים באין מכח נוטל."

פשט:

ארבע קטגוריות: (1) איכות המים, (2) השיעור (רביעית לשתי ידיים), (3) כלי, (4) כח גברא — שמישהו ישפוך, לא מעצמו.

ארבעה פסולים במים (במים עצמן)

לשון הרמב"ם:

"במים ארבעה דברים פוסלין את המים: שינוי מראה, גילוי, עשיית מלאכה בהן, והפסד המונע את הבהמה מלשתות."

(1) שינוי מראה

"מים שנשתנו מראה, בין שנשתנו בכלי בין בקרקע, בין מחמת דבר שנפל לתוכן בין מחמת מקומן — הרי אלו פסולין."

פשט: מים ששינו את צבעם פסולים — בין בכלי בין בקרקע, בין בגלל שמישהו נפל לתוכם, בין בגלל המקום עצמו (למשל אבן אדומה מתחת) משנה את הצבע.

חידוש — "מחמת מקומן": פירושו לא שמישהו נפל, אלא שהמקום עצמו (מינרל באדמה) גורם לשינוי. זה גם סוג של נשתנה מראה.

(2) גילוי

"גילוי — אם נתגלו, גילוי אוסר משום השתיה."

פשט: מים שהיו מונחים פתוחים (מגולה) — בימים קדומים חששו שנחש הזריק בהם ארס. זו סכנה, לא לכלוך. מכיוון שאי אפשר לשתות אותם, הם לא חשובים מספיק לנטילה.

חידוש: הרמב"ם מדבר על הלכות גילוי בהלכות רוצה ושמירת הנפש. בימינו, כשאין חשש מנחשים, לא מקפידים על גילוי.

(3) עשיית מלאכה

"כל מים שנעשית בהן מלאכה — פסולין."

פשט: מים שכבר השתמשו בהם למלאכה (שתפו כלים, טבלו בצק, וכו') פסולים לנטילת ידים.

חידוש — מדוע: בימים קדומים מים היו יקרים, היו צריכים לסחוב. אנשים רצו למחזר מים. אבל מים כאלה כבר לא נקיים/חשובים מספיק לנטילה.

חידוש — מים שהנחתם מטבל בהם את הכוכין: מי האופה שהוא טובל בהם את העוגיות/ביסקוויטים לפני האפייה — פסולים, כי נעשה בהן מלאכה. אבל מים שמחזיקים תוך כדי שלוקחים חופן מהם (מלא חפניו) כדי לשפוך על בצק — שאר המים בקערה נשארים כשרים. כי רק המים שהוציא נעשו משומשים למלאכה, אבל ההוצאה עצמה לא פוסלת את כל הקערה.

(4) נפסלו משתיית הכלב

"כל מים שנפסלו משתיית הכלב — כגון שנעשו מרים, או מלוחים, או עכורים, או ריחן רע — בכלים פסולין לנטילת ידים, אבל בקרקעות מטבילין בהן את הידים."

פשט: מים שהם כל כך גרועים שכלב לא ישתה אותם (מרים, מלוחים, עכורים, ריחן רע) — בכלים פסולים לנטילה, אבל בקרקע אפשר לטבול בהם את הידים.

שאלה 2 — כלי: זו הבעיה העיקרית — **כיוור אינו כלי.** צריך כלי לנטילת ידים. איפה הכלי בכיוור? איפה שהוא במערכת יש כלי (מיכל, טנק), אבל האם זה נחשב — זו שאלה.

השוואה לכיוור במקדש: הכיוור במקדש גם היה כך שהכהן פתח ברוז ומים נשפכו. אבל הכיוור היה כלי גדול. זה שונה מכיוור מודרני.

שאלה 3 — ניכח: אם כמה אנשים עומדים בתור והברז כבר פתוח — האם זה אומר שמישהו שופך עליהם, או שזה זורם מעצמו?

מסקנה: הציבור נוהג מאוד שצריך כוס (כלי) ליד הכיוור. זה הסימן של מטבח יהודי — גוי גם רוחץ ידיים אבל אין לו כוס, כי הוא לא מבין שצריך כלי.

[דיגרסיה — כוס לעומת כיוור ו"ניתוק" משכל הישר:] אנשים כל כך רגילים לכוס שזה הופך ל"גזירת הכתוב" מנותק משכל הישר. דוגמה מקורונה — אנשים התאספו ורחצו מים אחרונים (בגלל חשש סכנה ממלח סדומית) בזמן שהסכנה האמיתית הייתה להתאסף עם אנשים. זה מראה איך אנשים "ניתקו" הלכה ממציות. צריך לראות אם הכוס הוא באמת דין ממש או חומרה.

הלכה — ספק בנטילת ידים

לשון הרמב"ם:

ספק אם עשו מלאכה במים, ספק ברביעית, ספק אם המים טהורים או טמאים — "ספיקא טהור, שכל ספק שבטהרת ידים טהור."
פשט:

כל הספקות בנטילת ידים נפסקים לקולא — טהור.

חידושים:

(1) לא רק ספיקא דרבנן לקולא:

לכאורה זה פשוט ספיקא דרבנן לקולא. אבל נראה שהרמב"ם מתכוון לדין מיוחד — קולא נוספת בטהרת ידים, לא רק הכלל של ספיקא דרבנן.

(2) הראב"ד חולק:

"אמר אברהם, ובכל זה, אם יש לו מים אחרים יטול ידיו... ואם אין לו מים אחרים יטול ידיו במים אלו, להוציא עצמו מן הספק." הראב"ד מתכוון: כן, הלכתית אתה טהור, אבל למעשה — אם יש לך מים אחרים, רחץ בהם, "להוציא עצמו מן הספק."

(3) ההבדל בין רמב"ם וראב"ד:

הרמב"ם סובר שכשחז"ל פסקו "כל ספק בטהרת ידים טהור", זו פסיקה גמורה — אתה כבר לא בספק, ההלכה הוציאה אותך. הראב"ד מסתכל יותר מעשית: כן, ההלכה הוציאה אותך, אבל אתה עדיין בספק מציאותי — אם קל לצאת מהספק, צריך. הכסף משנה מביא ראיה מהגמרא שהראב"ד טועה.

הלכה — הבדלים בין מים ראשונים ומים אחרונים

(1) כיוון הידיים

מים ראשונים — "צריך שיגביה ידיו למעלה" — הידיים יהיו כלפי מעלה, כדי "שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו" — שהמים לא יזרמו לחלק לא רחוק של היד, יתלכלכו שם, ויחזרו לחלק הנקי.

מים אחרונים — "שישפיל ידיו למטה" — כלפי מטה, "כדי שיצא כל כח המלח שעל ידיו" — שהמלח יזרום למטה ולא יחזור על הידיים.

חידוש: היום, כששופכים הרבה מים, הדין של חוץ לפרק פחות רלוונטי למעשה. אבל הדין נשאר כי "ידיעת המסקנא" — מה שיוודעים שזה יכול להתלכלך — גם לא ודאי, אלא חשש.

(2) על גבי כלי או קרקע

מים ראשונים — "נטולין בין על גבי כלי בין על גבי קרקע." מים אחרונים — "אין נטולין אלא על גבי כלי" — כדי לשפוך אחר כך במקום

כלי שבור אינו כלי. כל סוגי הכלים כשרים — אפילו כלי גללים וכלי אדמה — רק שיהיו שלמים.

חידוש:

זה חידוש מיוחד — כבר למדנו ששיעור הרביעית במים יכול להיות "מעט מעט". אבל **הכלי עצמו חייב להחזיק רביעית**. כלומר: הרביעית היא לא רק שיעור במים, אלא גם שיעור בכלי. צריך להיות כלי חשוב שמחזיק רביעית.

הלכה — הנותן מי שופך

לשון הרמב"ם:

"הכל כשרין ליטול לידים אפילו חרש שוטה וקטן." הרמב"ם גם אומר שאפילו קוף יכול לשפוך — כי לא צריך להיות בר דעת.

חידוש — הראב"ד חולק:

בגמרא כתוב שצריך להיות כח אדם. קוף אינו "בכלל תורת אדם". לשונו: **"הייתי אומר שקוף אינו בכלל תורת אדם ולא רצה הקב"ה שיטול אדם ידיו מן הקוף."** חרש שוטה וקטן אינם בעיה כי הם אדם — "יש להם מעשה ואין להם מחשבה". הראב"ד לא רצה להכניס ראיה שקוף הוא אדם.

הלכה — כשאין מי שני לשפוך

לשון הרמב"ם:

"ואם אין שם אחר, מניח הכלי במרפק ויוצק על ידו... או נוטל ידו אחת ויוצק בזו על זו."

פשט:

אם אין שני, מניחים את הכלי בין הברכיים (או במרפק) ודוחפים אותו ברגל שישפוך. או רוחצים יד אחת ואז שופכים בה על השנייה.

חידוש:

זה בדיעבד — לכתחילה הדרך הרגילה היא שאחד שופך לשני.

הלכה — שוקת (שוקת לבהמות) וכח גברא

לשון הרמב"ם:

"הניח ידו בשוקת ועברו המים ושטפו את ידו, לא עלתה לו נטילה, שאין כאן נתינה על ידו" — אבל "אם היה ידו קרובה לשפיכת הדלי עד שתגיע המים שוותה על ידו מכה נתינתו של אדם" — זה כשר.

פשט:

שוקת היא תעלת מים ארוכה שבה שופכים מים (כמו שרבקה עשתה — "ותדלה ותשק את הגמלים") והמים זורמים דרכה. אם מישהו מכניס את ידו באמצע השוקת והמים זורמים דרכה — זה לא תקף כי חסר "נתינה על ידו" (כח גברא). אבל קרוב להתחלה שבה האדם שופך — זה כשר כי המים עדיין באים מכה נתינתו של אדם.

חידוש:

שאלה מעשית על כיוורים אוטומטיים (כיוורים ללא מגע): כשאדם מכניס את ידו וזה מפעיל את המים, זה אולי דומה ל"גלגל" — האדם גורם למים לזרום דרך פעולתו. צריך עדיין לחשוב אם זה מספיק "כח גברא".

[דיגרסיה: נטילת ידים מכיוור/ברז]

דיון ארוך יותר האם אפשר לרחוץ נטילת ידים מכיוור (ברז):

שאלה 1 — כח אדם: האם מי שפותח את הברז פירושו שהוא שופך בכח אדם? הטענה היא שכן — בדיוק כמו לעניין שבת, פתיחת מתג היא מעשה של האדם (מדליק אש). אם כך, למה פתיחת ברז לא תיחשב כח אדם?

ספציפי, כי לא רוצים שהמלח (או רוח רעה, כמו שהגמרא אומרת) יתגלגל על הקרקע.

3) טמפרטורה

מים ראשונים — "בין בחמין בין בצונן". מים אחרונים — לא בחמין.

חידוש (רמ"א): האיסור של חמין במים אחרונים אינו בגלל הטמפרטורה כשלעצמה, אלא בגלל נוחות — אם המים כל כך חמים שאי אפשר לשפשף את הידיים (נכווים), זה לא טוב. אבל מעט חמים — כן.

הלכה — שמירת ידיים שחרית: נטילה אחת לכל היום

לשון הרמב"ם:

"נוטל ידיו שחרית ומשמרן לכל היום, והן לצורך אכילה, ליטול ידיו לכל אכילה ואכילה" — אם אדם רוחץ בבוקר ושומר על ידיו, הוא יכול לסמוך על זה לכל היום. אבל אם הוא מסיח דעת, צריך לרחוץ לפני כל אכילה.

פשט:

בבוקר הידיים מתלכלכות משינה (נגעו במקומות בלילה). ברגע שרוחצים, אפשר לעשות "תנאי" שהיום נשארים נקיים — בין לאכילה בין לתפילה.

חידוש:

הרמב"ם מתכוון שההיתר הוא רק למי שנוהר ממש — הוא לא שוכח. אבל אם הוא מסיח דעת, צריך לרחוץ לפני כל אכילה בנפרד.

הלכה — לוט ידיו (כיסוי הידיים)

לשון הרמב"ם:

"לוט ידיו במפה, אוכל ושותה... אפילו שלא נטל ידיו" — אפשר לאכול עם מפית/כפפות בלי נטילת ידיים.

פשט:

מכיוון שהטעם לנטילה הוא שידיים מלוכלכות לא יגעו באוכל — אם מפית מפרידה, זה מספיק.

חידוש:

הרמב"ם סובר שההיתר של לוט ידיו הוא רק לאוכלי תרומה (שנוהרים). לאדם רגיל לא סומכים — הוא ישכח איפה שהוא ויאכל בידיים המלוכלכות.

הלכה — מאכיל לאחרים

לשון הרמב"ם:

"מאכיל לאחרים אינו צריך נטילת ידיים" — מי שנותן לאכול לא צריך לרחוץ. "אבל האוכל צריכה נטילת ידיים, אפילו אינו נוגע במאכל אלא אחר נותן לתוך פיו" — האוכל צריך לרחוץ אפילו הוא לא נוגע באוכל.

חידוש — קושיא קשה:

אם הטעם לנטילת ידיים הוא ניקיון — שידיים מלוכלכות לא יקלקלו את האוכל — למה האוכל צריך לרחוץ כשהוא לא נוגע באוכל? הרי הפה הוא העיקר, לא האוכל! מעלים שאין תירוץ לזה.

סברה מעשית מוצעת: אדם שאוכל במזלג, כשיש לו קשיים, הוא זורק את המזלג ואוכל בידיים — לכן לא סומכים.

הלכה — אסור להאכיל מי שלא נטל ידיו

לשון הרמב"ם:

"אסור להאכיל מי שאין נטל ידיו, אפילו הוא נותן לתוך פיו."

פשט:

אסור להאכיל מי שלא רחץ ידיים, אפילו מכניסים לו את האוכל לפה — כי נטילת ידיים היא דין על האוכל (האוכל), לא רק על המאכל.

הלכה — אסור לזלזל בנטילת ידיים / מעשה רבי עקיבא

לשון הרמב"ם:

"אסור לזלזל בנטילת ידיים. וציוו הרבה חכמים על נטילת ידיים והחזירו על הדבר. עד כדי כך שאפילו אין לו מים אלא כדי שתיה" — יקח מעט מזה לרחוץ, "ואחר כך אוכל ושותה מה שנשארה".

פשט:

אפילו כשיש רק מים לשתייה, צריך לקחת מעט לנטילת ידיים.

חידושים:

1) מקור — מעשה רבי עקיבא:

רבי עקיבא היה בבית האסורים, תלמידו רבי יהושע הגרסי הביא לו מעט מים. רבי עקיבא רצה לרחוץ בהם את ידיו. אמרו לו: אין לך מספיק לשתות

! הוא ענה: "מוטב אמות מיתת עצמי ואל אעבור על דברי חברי."

2) חידוש בפשט של "דברי חברי":

הלשון "על דברי חברי" (לא "על דברי חכמים" או "על ההלכה") מראה שרבי עקיבא אולי לא היה מחויב בנטילת ידיים (הוא לא היה צריך לאכול). הוא עשה זאת כי "חברי" — מנהיגי החכמים, שלמה המלך — כך ציוו. זו מידת חסידות, לא חיוב. ה"חברים" הם החכמים שתיקנו נטילת ידיים לחולין, שהיה בערך בתקופת רבי עקיבא.

3) הרמב"ם מבין בבירור שזה לא היה פיקוח נפש:

האדם לא היה מת — הוא היה רעב באותו יום, וכאדם זקן זה קשה, אבל זו לא סכנת חיים. לכן אפשר לראות מכאן כמה חשובה נטילת ידיים — שרבי עקיבא היה מוסר נפש על זה אפילו בלי חיוב מחמיר.

4) קושיית בית יוסף — מדוע השולחן ערוך לא פוסק כרמב"ם:

בית יוסף סובר שזו רק חומרה של רבי עקיבא, לא הלכה לכל אחד. אפשר אפילו לומר שזה היה כל החידוש של נטילת ידיים לחולין — צריך לחזק את הגזירה החדשה, אבל יהודי רגיל לא צריך ללכת כל כך רחוק.

5) הרמב"ם סובר שכל יהודי יכול להיות בבחינת רבי עקיבא:

לכן הוא פוסק זאת כהלכה לכולם, לא רק כמעשה של יחיד. הרמב"ם הוא תלמיד של רבי שמעון בר יוחאי" (תלמיד של רבי עקיבא), והרבה דברים ברמב"ם מתאימים לזוהר — יש ספרים שמראים את הקשר החזק בין תורת הרמב"ם ותורת רשב"י.

6) שיטת הרמב"ם — מעשיות כהלכה:

הרמב"ם לעתים קרובות לקח מעשיות מהגמרא והבין שהן הלכה למעשה. אפשר לטעון להיפך — שאם כך, אפשר לומר שהרבה רמב"מים הם "רק מעשיות". אבל הרמב"ם לא כתב הלכה שצריך ממש להצטער — הוא לא אומר כמה צריך לסבול. הוא משתמש במעשה רק כדי להראות את חשיבות נטילת ידיים. גם הרמב"ם מבין ש"מיתה עצמה" (במעשה) היא גוזמא. אפילו על מצוה צריך רק לתת שליש ממונו — אז לא פשוט שזה חיוב גמור, אלא הראיה של חשיבות.

הלכה — ניגוב ידיים אחרי נטילת ידיים

לשון הרמב"ם:

"צריך אדם ליטול ידיו" — אחרי הרחיצה צריך לנגב את הידיים. "וכל האוכל בלא ניגוב ידיו הרי זה כאוכל לחם טמא."

פשט:

אי אפשר להישאר עם ידיים רטובות אחרי נטילה — צריך לנגב אותן. מי שאוכל בלי ניגוב הוא כאילו אוכל לחם טמא.

חידושים:

1) קשר לדין של מים חוזרים:

לשון הרמב"ם:
"ויתכף לנטילת ידיים מתחילין בברכת המזון, שלא יפסיק בין הנטילה והברכה."

פשט:
 מיד אחרי מים אחרונים צריך להתחיל לברך, בלי הפסק ביניהם.

חידושים:

(1) לא "על נהרות" או "שיר המעלות" אחרי מים אחרונים:
 הרמב"ם מתכוון שלא לומר פסוקים (כמו "על נהרות בבל" או "שיר המעלות") בין מים אחרונים לברכת המזון. אם רוצים לומר אותם, יאמרו לפני מים אחרונים. רק אחר כך לעשות מים אחרונים, ומיד לברך.

(2) הטעם:

כל מטרת מים אחרונים היא לברך בידיים נקיות — ממילא זה צריך להיות אחד אחרי השני, בלי הפסק. זה הפשט הפשוט ברמב"ם.

עד כאן פרק ו' מהלכות ברכות.

דין הניגוב מתאים היטב לדין הקודם שמים לא יחזרו על הידיים — כי אם מנגבים מיד, זה ממילא לא בעיה.

(2) "טמא" פירושו כאן מגעיל:

המילה "טמא" לא תמיד אומרת טומאה במובן הטכני — כאן זה אומר מגעיל, כי אכילה בידיים רטובות הופכת את האוכל לרטוב ולא נעים. "כאילו טמא."

הלכה — ניגוב במים אחרונים

לשון הרמב"ם:

"כל הנוטל ידיו אחרונות" — גם במים אחרונים צריך לנגב.

חידוש:

גם במים אחרונים, שבהם לא צריך כלי, צריך בכל זאת לנגב את הידיים — אסור לברך בידיים מלוכלכות או רטובות.

הלכה — יתכף לנטילה ברכה (מים אחרונים מיד לפני ברכת המזון)

תמלול מלא

רמב"ם הלכות ברכות פרק ו' — הלכות נטילת ידיים

פתיחה והכרזות

אחת שתיים שלוש. רבותי, אנחנו לומדים רמב"ם הלכות ברכות פרק ו'. אנחנו הולכים ללמוד הלכות נטילת ידיים בספר אהבה.

לפני שנמשיך ללמוד צריך להזכיר לשבח את הספונסר החשוב של השיעור שלנו, תומך התורה הגדול הרב רבי יואל ורצברגר.

ועכשיו במיוחד לכבוד ימי הקמפיין שמגיע עכשיו, רוצים אנחנו להזכיר ולבקש מכל המאזינים שיתקשרו חמים. אנחנו נהיה שותפים בקמפיין לטובת בית המדרש אוהל למחשבה, בית המדרש של ידידי הרב הגאון רבי יצחק, ובית המדרש שבו אנחנו לומדים את השיעור.

עוד אם מישוהו רוצה להתחייב לעזור, לסייע לעשות צוות, או לסייע בכלל, יכול לפנות אלינו, אליי, לאחד מהגבאים. לא אליי, הם הולכים לאחד מהגבאים האחרים של רבי יצחק. רבי יואל הוא הגבאי, הוא הרבי.

גם מפיצים את השיעור. אם אתה יודע על חבר שהיה נהנה מאוד משיעור כזה ייחודי, ברוך השם שאנשים נהנים מאוד, ולא לדבר על מה שאני לא שמעתי עד היום.

אומר רבי יצחק, לכל יהודי יש חיוב ללמוד תורה. זה... כשלאנשים אין זמן ללמוד, או ללמוד לבד, בוודאי יוצאים בשליחת השיעור הלאה שהוא שמע. אומר רבי יצחק, בשבילי הכל חיוב, אני יודע שכל הדברים האלה הם מצווה כזו. איך? אני עושה מהכל חיוב. מחייבים אותי לשלוח את השיעור הלאה, להציע שיהיה. אפשר למצוא היתר. אם עושים הלכות, אם שמים על תורה, זה כך. אם ארבעה אנשים התחילו לראות, והם התחילו ללמוד, ואם הם הפסיקו. אי אפשר להיות כך עם יהודים. צריך להבין באופן כללי, שיפיצו את השיעור שלנו. זה יגרום לנו ללמוד טוב יותר, וזה יזכה עוד יהודים.

הקדמה: למה עומדות הלכות נטילת ידיים בהלכות ברכות

טוב מאוד. אנחנו לומדים עכשיו הלכות נטילת ידיים, שהרמב"ם הכניס אותן בהלכות ברכות ידיים וברכת המזון, כי לפני האכילה, זה כבר לא מחובר לברכת המזון, זה לאכילה, אבל יש יותר מאסמכתא. כאן כאילו הלכות ברכות. אולי יכול להיות הלכות ברכות מברכות אחרות, נכון?

נעשה לי דבר מעניין, כי כבר היה לנו קודם הלכות ונטילת ידיים... והוא אפילו הזכיר את ברוך אשר מצוות עשה מן התורה, נטילת ידיים קודם בהלכות קריאת שמע נדמה לי, כן, כשעמדנו על קימה שצריך לרחוץ ידיים

לפני קריאת שמע וכן הלאה, או לפני התפילה? אה, לפני התפילה עמד שאחד מעשרת הדברים שצריך להיות בשעת תפילה הוא טהרת ידיים.

אבל מכאן הרמב"ם מאריך, יכול להיות שבאכילה זה יותר חשוב, ויכול להיות שבאכילה יש שתי נטילות ידיים, יש נטילת ידיים לפני האכילה, ויש סוג נוסף של נטילת ידיים אחרי האכילה, ממילא הכניסו כאן את כל פרטי ההלכות של הלכות נטילת ידיים.

הלכה א: כל האוכל פת שמברכין עליו המוציא צריך נטילת ידיים תחלה וסוף

לשון הרמב"ם

אומר הרמב"ם, **"כל האוכל פת שמברכין עליו המוציא"**, כל מי שאוכל את הפת שכבר למדנו בפרק ד' נדמה לי, מה זה פת? פת זה משהו שעושים צורת פת מחמשת מיני דגן, כשעושים המוציא, **"דבר זה צריך נטילת ידיים תחלה וסוף"**, צריך נטילת ידיים לפני האכילה, וסוף אחרי האכילה לפני הברכה.

דיון: האם פת הבאה בכיסנין שקובעים עליו סעודה צריך גם נטילת ידיים

דובר 1: יש לי ממך שאלה, אם מישוהו אוכל פת הבאה בכיסנין והוא קובע עליו סעודה, האם הוא צריך גם נטילת ידיים? הרמב"ם אומר רק אם עושים המוציא.

דובר 2: לא, אני שואל אותך, מה זה פת? הוא מתכוון גם לזה? יכול להיות שעושים עליו ברכת המזון, אבל בוודאי לא המוציא.

דובר 1: לא, בוודאי עושים... מה למדנו שני פרקים אחרת? שוב, מה למדנו על פת? פת הבאה בכיסנין, אם קובעים סעודה...

דובר 2: כן, זה למדנו שלושה פרקים אחרת, סליחה, נכון? עושים מזונות, **"ואם קבע סעודתו עליו מברך המוציא"**, אם עושים קביעות סעודה עושים המוציא.

דובר 1: נו, זה נקרא פת, אני שואל, זה עדיין נקרא פת? הרמב"ם, כשהוא כותב פת, הוא מתכוון גם לזה? הוא לא אומר רק פת, הוא אומר "הפת שמברכין עליו המוציא", אז יכול להיות שהוא מתכוון דווקא לדין שלך.

דובר 2: אני שואל אותך האם משמע שאפשר להכניס את זה בשני הכיוונים. אני לא יודע מה הפירוש. יכול להיות שפעם זה לא נקרא פת, גם לא קביעות סעודה, וממילא זה לא נקרא משהו שצריך לפני זה להיות טרחה גדולה מזה. זה טוב מזה שכן קביעות סעודה.

והרמב"ם מביא במקומות אחרים עוד, ובגמרא משמע שיש שיטה אחרת שאומרת שזה לא בגלל סרך תרומה, אלא סתם ענין של ניקיון. זה לא דבר יפה שאדם יאכל אוכל מלוכלך, שיאכל את הלכלוך.

על כל פנים, מכיוון שיש לנו חזקה – זו הייתה תקנת שלמה המלך – מכיוון שעשו חזקה שהידיים מלוכלכות, אפילו אתה לא יודע, יכול להיות שנגעת ולא תפסת, ממילא צריך לנקות את הידיים לפני שרוחצים, לפני שאוכלים, כדי שלא לאכול לכלוך.

זה הדבר הפשוט. אני לא הייתי אומר כך. לפי מה שאתה אומר, היה יותר שזה שייך להלכות איסורי אכילה, מאכלות אסורות. עושים גדר כזה שלא לאכול דברים מלוכלכים. דברים או דברים לא טובים עם הידיים שלך. אבל אני לא הייתי אומר כך, כי הרי גם מחויבים לקריאת שמע ולתפילה. זה ענין שאדם יהיו לו ידיים נקיות בכל דבר שבקדושה.

דובר 2: דברים שבקדושה... כי אתה הולך לאכול סעודה... כי זה מגעיל לאכול לכלוך. תסתכל ברמב"ם, הוא אומר את לשון הרמב"ם.

דובר 1: אבל אם כך הלכות נטילת ידיים היו שייכות לגמרי להלכות מאכלות אסורות. זה שייך, זה לא שייך לשום דין בהלכות מאכלות, לא דברים אסורים. זה לא לכלוך.

דובר 2: אבל זה גדר במאכלות אסורות. זה משהו שלא רוצים שתאכל.

דובר 1: טוב מאוד, בוודאי לא רוצה להתלכך עם האוכל. כי אתה אוכל גם עם הידיים שלך. אם היו אוכלים אוכל לא עם הידיים, לא היה את הבעיה. המזלג כן, אבל עם הידיים, אם מכסים את הידיים, לא צריך נטילת ידיים. אתה אוכל אוכל עם הידיים, הלכלוך מהידיים עובר לאוכל. התפילה היא דברים אחרים. כשאוכלים צריך להיות נקי. אבל הכל בנוי על אותה חזקה שידיים באופן כללי, אנחנו סומכים שסתם ידיים מלוכלכות.

מה זה אומר? אני לא יודע. אני לא רואה שסתם ידיים מלוכלכות. אז צריך לשאול. זה שאלות אחרות, עוד תבוא הלכה לזה.

מה זה אומר "סתם ידיים מלוכלכות"

מה זה אומר סתם ידיים מלוכלכות? מלוכלך לא אומר שזה מרוח. אבל האנשים שלנו גם נעשו יותר רגישים. מלוכלך אומר שהידיים שלך לא נקיות. שלא היית תופס לחם, כי לחם קולט מאוד בקלות כל חיידק, כל דבר שיש לך על הידיים שלך. לא כתוב חיידקים, כתוב לכלוך.

שוב, אם נקי לגמרי באופן כמו שאתה אומר שלא מוציא דעת, אתה צודק. אבל אדם שעובד, הוא מסתובב נקי בבית, ברוח השם, הקב"ה עושה אתה בן יששכר. אצל הזבולונים, או האנשים שעובדים פיזית, או האנשים שעובדים בבית, קורה, נעשים לעתים קרובות מלוכלכים, ונטילת ידיים הגיונית.

אוקיי, זו ההכרעה של ההלכה שצריך לרחוץ את הידיים. רק אמרו לי שהתקנה של שלמה המלך היא העיקר שצריך לחשוב שבדרך כלל ידיים מלוכלכות. השאלה היא רק לגבי מה צריך לחשוב לזה. הרבנים, רבנים מאוחרים יותר, אמרו שצריך לחשוב סתם לאכילה גם.

כאן כתוב למשל שלתפילה זה עוד יותר בסיסי. ההלכה של תפילה צריך להיות נטילת ידיים. זה בנוי גם על אותה הלכה של טומאת ידיים, אבל אני לא יודע אם זה לא היה קודם. אני לא יודע, זו הלכה אחרת.

הלכה א (המשך): וכן כל דבר שטיבולו במשקה

נמשיך הלאה. "וכן כל דבר שטיבולו במשקה", דבר שאוכלים טבול במשקים, "צריך נטילת ידיים תחילה". מלבד הלחם, גם משהו שאוכלים באופן שהוא אוכל ומשקה ביחד, צריכים נטילת ידיים תחילה. אני מתכוון כי אז נדבק יותר בקלות או מה? זה סוג כזה של דבר.

זה אתה יכול לומר אם חושבים על הענין של... כן, אם חושבים על הענין של ניקיון. או אם חושבים על הענין של טומאה, כי זה מקבל טומאה אז.

פרק ו: נטילת ידיים — דבר שטיבולו במשקה, ברכה על נטילת ידיים, מים אחרונים, ומים אמצעיים

זאת אומרת, במילים אחרות, יש סוג "מוזר" של פת, שהוא פת שאין קובעין עליו סעודה, ממברכין עליו המוציא. אוקיי, אחר כך נראה קצת יותר ברור על מה צריך. הוא הולך להביא כאן פירות ודברים אחרים.

דובר 2: כן, אבל זה לא כתוב שם. הסתכלתי קצת קודם. בוא נראה האם הוא אומר משהו פת שמברכין עליו המוציא. אני סקרן האם זה כתוב כאן. אני לא רואה את זה, לא ברור. מבין? צריך להיות מדייק.

אף על פי שהוא פת חולין

כן, אומר הרמב"ם, "אף על פי שהוא פת חולין". המקורי, עיקר המצווה של נטילת ידיים היה כשבעיקר היו צריכים לשים לב לטומאה וטהרה ולניקיון, כשהיה נוגע לתרומה ולקדשים. אומר הרמב"ם, אפילו זה פת חולין, יש גם מצווה של נטילת ידיים, חיוב של נטילת ידיים.

אף על פי שאין ידיו מלוכלכות

אומר הרמב"ם, "אף על פי שאין ידיו מלוכלכות". עיקר הדין, הרמב"ם במקומות אחרים מסביר שהדין של נטילת ידיים הוא גדר של טהרה. מאחר והידיים הם משהו שתמיד עסקניות, אנשים תמיד עושים דברים עם הידיים, וניקיון הוא דבר כל כך חשוב, זה כל כך חשוב ונכבד לאדם, במיוחד לתפילה, לעשות כל דבר שבקדושה, ממילא יש מצווה של נטילת ידיים.

אומר עכשיו הרמב"ם, "אף על פי שאין ידיו מלוכלכות ואינו יודע להן טומאה". עיקר המצווה היא כדי להיות נקי, אבל פעם שעשו את המצווה, עשו אותה באופן לא פלוג. כל אחד צריך לרחוץ את הידיים, אפילו הוא לא יודע שהידיים שלו טמאות.

היסוד של חזקת סתם ידיים

הדרך איך לומר את זה היא שיש חזקה על ידיים שהן סתם ידיים. סתם ידיים זה לא אומר שאתה יודע שזה מלוכלך. אם אתה יודע שזה מלוכלך זה ודאי על תרומה צריך, ונראה מיד שאולי גם על חולין גם.

כי הגזירה, זה אומר ששלמה המלך עשה גזירה על ידיים, שכל הידיים, סתם ידיים, נקראות נטיות לטומאה. זה חידוש, על פי ההלכה, מעיקר הדין מדאורייתא אין דבר כזה טומאת ידיים. יש אדם שהוא טמא, יש אדם שהוא לא טמא. יש פסוק שקצת משמעות, אבל בחיים אין דבר כזה. סתם ידיים, מכיוון שהן נוגעות בדברים אחרים, יש להן דין שני לטומאה. אבל זה בפשטות רק חכמים רצו לכבוד זה, רק ביום טוב.

תקנת שלמה המלך ותקנת הקנאים

ונטילת ידיים, זו תקנת שלמה המלך. ונטילת ידיים היא דווקא, כי שלמה המלך לא הביא את הפתרונות. גם בעירוב שלמה המלך עשה את הגזירה, והחכמים הוסיפו את הפתרונות. אפשר לומר את שניהם. כי זה גם נטילת ידיים, נראה מיד שיש נטילת ידיים. אני חושב ששלמה המלך גם נתן את העצה. אני לא יודע אם הוא באמת נתן את העצה.

אבל על כל פנים, זה בוודאי ששלמה המלך רק עשה לקודש. אחר כך הקנאים אמרו שאפילו כשאוכלים חולין יהיה אותו דין. בקודש היה הדין שאפילו אתה לא יודע שזה מלוכלך, אתה לא יודע שזה טמא, רוחצים את הידיים. עשו תקנה, מכיוון שהגזירה הייתה שלא לחלק, שכאשר אותו כהן אוכל פעם, או לא כהן דווקא, ישראל אוכל פעם חולין פעם קודש, באופן מותר, ממילא אומרים שאפילו כשהוא אוכל חולין ירחץ כדי שיהיה לו שמירה לקודש. אפילו כשכבר מחולל הקודש, צריך לרחוץ, כי עשו פעם גזירה על חולין.

דיון: מה הטעם של נטילת ידיים — סרך תרומה או ניקיון

זו עוד שאלה. יש שיטה בגמרא שאומרת למה יש את התקנה שהחכמים עשו אחר כך שאפילו כשאוכלים חולין יעשו נטילת ידיים? יש מי שאמרו שזה משום סרך תרומה, שאולי יאכל תרומה. אף על פי שאנחנו לא מבינים, ישראל לא אוכל לעולם תרומה, זה מאוד קשה להבין את זה. ישראל יש מעשר שני, משהו שצריך להיות טהרה. נו, ולא אוכלים קודש. אני מתכוון, אתה צריך לדעת קצת את ההלכה.

לא הביא כאן פסוק שזה דאורייתא לרחוץ.
יש שיטות שזה דאורייתא, ולומדים את זה מ...

דובר 2:

לא, זה למדנו עכשיו, שלכל הדעות זה מדרבנן.

דובר 1:

כן, הרמב"ם אומר ברור, אבל בגמרא יש שיטה ש"והתקדשתם" או דברים אחרים, אבל זה יותר רמזים. אבל המצווה היא בעיקר מצווה דרבנן.

תרגום לעברית

קושיא: איך אומרים "אשר קדשנו במצוותיו" על מצוה דרבנן?

ואם כן, איך אפשר לומר "אשר קדשנו במצוותיו"? אומר הוא, "שהרי זו מצוות חכמים, וציוונו בתורה לשמוע מהם, שנאמר 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך', ועל פי התורה אנו שומעים להם".

הפשט הוא, כשאדם עושה מצוה דרבנן, הוא נותן כבוד לתורה. מדוע הוא עושה את מצוות דרבנן? כי הוא עושה את מצוות הקב"ה, הוא רוצה להתקדש במצוות הקב"ה.

כן, הרמב"ם מאוחר יותר, אני זוכר, מסביר במילים אחרות. כן, בפרק י"ד הרמב"ם מסביר שכאשר אומרים "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על נטילת ידים", צריך לכוון "כל שציוונו במצוותיו לשמוע על דברי חכמים, שהם ציוונו על נטילת ידים". לא ש"ציוונו" ישירות אינו נכון, "ציוונו" בעקיפין. ציווי הקב"ה הולך באמת על מצוות "לא תסור", על פי התורה, אומר הרמב"ם כאן.

חידוש: המצווה היא לשמוע דברי חכמים, לא נטילת ידים עצמה

ואני אומר גם את ההשפעה, "אשר קדשנו" פירושו שאנחנו שונים ואנחנו... לפי הרמב"ם זו המצווה כאן. אני אומר, אבל נטילת הידים, אף שהיא דרבנן, היא בכל זאת גם כאן לוקחת את הקדושה, כי נטילה היא על... כמו שאתה אומר, כאן לוקחים קו של נקיות.

אבל לפי מה שהרמב"ם לומד, אפשר ללמוד אחרת, שלפי מה שהרמב"ם לומד, המצווה שיש כאן היא לא מצוות נטילת ידים, זו המצווה לשמוע דברי חכמים, שבכלל תקנותיהם היא מצוות נטילת ידים.

הלכה ב (המשך) — מים אחרונים: אין מברכין עליהם שאינו אלא מפני הסכנה

דובר 1:

מים אחרונים, הוא אמר תחילה וסוף, נוטלים לפני האכילה ואחרי האכילה. המים אחרונים, הוא אמר סוף, המים הסופיים, אין מברכין עליהם, שאינו אלא מפני הסכנה. כי מים אחרונים נעשו מפני הסכנה, כמו שהגמרא אומרת שיש משהו מלח סדומית מסוים שמסתובב באוכל, ויש סכנה אם שמים אותו על העיניים.

הרמב"ם הולך לומר, מילא צריך ליטול, אבל ברכה אנחנו לא עושים, כי מה המצווה? זה בגלל סכנה.

חידוש: למה לא עושים ברכה על מים אחרונים — סכנה לא צריך לשאול

אה, יש לי פשט טוב מאוד. כי כך, כשאדם נזהר מסכנה, שלא יעשה זאת כי כך כתוב בתורה, אלא כי יש סכנה.

דובר 2:

אני שומע.

דובר 1:

כי אם לא, מתחיל ככה, אני יודע, נניח שיש מגיפה גדולה בעולם, אנשים מתים ממגיפה שגורמת לריאות להתפוצץ, ואומרים שצריך להיזהר מאוד, מתחילים להתפלל, שיהיה דין מגיפה, האם מגיפה צריכה להיות ארבעים איש, וכן הלאה. כי סכנה היא עבורם הכנה לעשות את דבר ה', אבל כאן סכנה עצמה היא דבר ה'.

הלכה א (המשך) — דבר שטיבולו במשקה: מנהג הרמב"ם לעומת מנהג אשכנז

דובר 1:

אבל אני אומר, אם הענין של ניקיון, יכול להיות פרי נשאר — אתה אוכל אותו, אתה שם את הפרי בפה, אתה אוכל אותו. אחרי הטבילה במשקה, היד שלך נרטבת בלחות, ויכול להיות לכלוך גדול יותר.

למעשה, המנהג שלנו הוא לא לעשות, לא לרחוץ את הידיים על דבר שטיבולו במשקה, אלא בכרפס בסדר בלי ברכה. למה עושים בלי ברכה? כי אנחנו מתנהגים כבר כל השנה לא לעשות ברכה. בעצם צריך לעשות ברכה גם.

והתוספות אמרו שהסיבה היא, מכיוון שההלכה היא רק משום טומאה — זאת אומרת הם לא הסכימו עם אלה שיכלו ללמוד את זה גם משום ניקיון. אולי נטילת ידיים עצמה גם... כן, אבל זו כבר גזירה נוספת. אמרו התוספות שלא נוהגים לעשות את זה.

אבל מדין הרמב"ם, יודע מה המנהג של הרמב"ם? מנהג הרמב"ם הוא לרחוץ על כל דבר שטיבולו במשקה, וממילא מנהג הרמב"ם הוא גם לעשות על נטילת ידיים באורחן בסדר. זה לא לומר שנטילת ידיים היא רק שיטת תוספות שרוב יהודים אשכנזים נוהגים.

וכדי שלא ישאלו התינוקות, אולי לא צריך לומר. הרמב"ם מיסטים, הילדים שלהם רמב"ם מיסטים, הם לא צריכים לשאול דברים. אולי פעם בשנה יספרו לילדים זו תקנת חכמים של דבר שטיבולו במשקה. סתם דבר טוב, סתם חלק מהתורה.

או אפשר ללמוד הלכות אחרות? מה זה אומר הלכות אחרות? אתה עושה את זה בכל מקרה, זה מתלמד לילדים. אפשר לומר לילדים שיש כן שיטה של דבר שטיבולו במשקה. זו לא שיטה, זה דין, זו תקנת חכמים. יש מי שלומדים שהיום זה לא נוגע, היום לא נוהגים בזה. לכל הדעות יש תקנה כזו.

ראיתי הרבה יהודים ישרים שמקפידים על זה כבר. טבילה במשקה? כן, בוודאי.

דיסקוסיה: מה זה אומר טבילה במשקה למעשה?

דובר 2:

מה זה אומר טבילה במשקה? למשל, משהו אוכל... אני לא יודע, אוכלים... אם טובלים את זה, כן. מדברים על יהודים ישרים. או טובלים ירק במרק, כך שאוכלים את זה דבר כזה, כן.

דובר 1:

לא, אבל מה זה קשור לנטילת ידיים?

דובר 2:

לא, שמישהו אוכל... שמים חתיכת חלה ב...

דובר 1:

אוקיי, חלה הוא רחץ בכל מקרה.

דובר 2:

שמים חתיכת רול במרק, אוכל את זה, זה דבר שטיבולו במשקה. או כל דבר, או אנשים עושים צלחת כזו ושמים טבילות עם ירקות, אני יודע.

הלכה ב — ברכה על נטילת ידיים: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על נטילת ידים"

דובר 1:

אומר הרמב"ם הלאה, "כל הנוטל ידיו", מי שרוחץ, "בין" — אומר הרמב"ם, למה אנחנו רוחצים? אנחנו מדברים כאן באמצע הלכות ברכות, מדברים לאכילה, אבל קודם למדנו קריאת שמע ותפילה. על כל אלה יש ברכה תחילה, "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על נטילת ידים".

כבר חישבו קודם את... אז הוא עושה את הברכה? הוא אמר קודם שזו רשות. "מצות חכמים היא" — זה מיד נעשה קשה על הרמב"ם. הרמב"ם

זה לא כל כך רחוק שמי שעושה זאת היום עושה זאת לא, זה כבר לא סכנה יותר.

דובר 2:

לא, אני מסכים איתך.

דיון: למה נוטלים מים אחרונים היום — נקיות או סכנה?

דובר 1:

אבל האמת היא, שוב, למה מי שנוטל מים אחרונים היום, למה הוא נוטל מים אחרונים? האם משום נקיות, זה החילוק. זה דווקא הגיוני, כי באכילה אכן מתלכלכים קצת הידיים. אם כי זה לא לכלוך, זה אוכל, זה לא כמו לפני האכילה שזה מלוכלך.

דובר 2:

לכן אני אומר דווקא את החילוק. אם נעשיתי ממש מלוכלך, לא עוזר הקצת מים אחרונים שאנחנו עושים. לא שופכים רביעית.

דובר 1:

לא, אבל צריך כן לעשות. הלו, אם אני מלוכלך, צריך ללכת ליטול. אנחנו עושים משהו כזה באמצע הדרך.

דובר 2:

אני יודע שקשה לנו.

דובר 1:

אני אומר דווקא מה ההלכה היא. כי אנחנו מדברים על מה שאנשים עושים בבית.

דובר 2:

מה הנקודה היא, שאם מים אחרונים, למה זה מים אחרונים?

דובר 1:

אני רק מסביר. אפילו נאמר שמים אחרונים הם משום נקיות, גם יש דווקא "והתקדשתם והייתם קדושים", שני ימים מרור הוא כמו מים אחרונים. מזה אומרת הגמרא, אם כך אין כאן מעלה ליטול באמצע הדרך. "והתקדשתם" היא נקיות מסוימת, אתה יכול לברך בידיים נקיות.

אני שואל אותך, אם כך, למה עושים ברכה? זה דווקא אותו דבר כמו מים אחרונים.

דובר 2:

החילוק הוא שזה לא לכלוך, זה דווקא אוכל. זה לא פשוט שזה מלוכלך. זה לא כמו שהלך בחוץ, אני יודע איפה.

דובר 1:

זה חילוק, זו לא סתירה. זו עוד רמה יותר עדינה של... שזה ממש נקי. זו לא סתירה. מה שעושים היום הגיוני, כי עושים פחות, כי זה לא ממש לכלוך, אבל זה שטיפה. זו לא בעיה, מבין?

לפי קבלה יש ענין שיהיה פחות. פשוט, אפילו פשוט, זה דווקא פני תורה הוא, כי ההוא מתכוון שהחילוק הוא הלכלוך. מבין מה אני אומר? החילוק הוא המים, לא החילוק הוא הלכלוך. החילוק הוא המים, לא החילוק כמה מים משתמשים. אבל לפי חסידות יש ענין בזה. זו לא סתירה.

למעשה, בדרך כלל מי שמקפיד על מים אחרונים יש לו ידיים נקיות כשהם מברכים. זו לא שאלה מובנת מאליה.

הלכה ג — מים אמצעיים (נטילה בין תבשיל לתבשיל)

דובר 1:

טוב. אומר הרמ"א הלאה, מה עם נטילת ידיים? לא לפני שמתחילים את כל הסעודה, אלא אם אדם רוצה להחמיר, הוא רוצה לעשות נטילת מים אמצעיים קוראים לזה, נטילת ידיים פירושה טפל לטפל, בין שני חלקים של הסעודה. זו רשות. על זה אין מצווה. כי חכמים רק תיקנו לפני ואחרי, אבל הם לא תיקנו באמצע.

הקב"ה רוצה "וחי בהם". מי שמזלזל בסכנה, כי הוא לא עושה עכשיו ברכה. הוא לא אומר שהוא נוטל בגלל שהקב"ה ציווה, הוא נוטל כי יש סכנה. סכנה לא צריך לשאול יותר. ועל זה כתוב "הנשאל הרי זה מגונה" בסכנה. סכנה צריך להיות... מספיק סכנה ואין יותר. סכנה היא הדבר הגרוע ביותר, ועכשיו אתה צריך לחשוב עם ברכה? מהר ליטול, מהר להינצל מהסכנה.

דיון: סכנה צריך להיות יותר נזהר ממנה מתקנת חכמים

דובר 2:

ולפי זה, אני אוביל אותך, מה הפשט שלך?

דובר 1:

לא, לא, לפי מה שאמרתי, ממילא צריך להיות עוד יותר נזהר, לא פחות נזהר כי זו סכנה. לפי הפשט הזה מסתדר מאוד שתי הלשונויות, שסכנה צריך להיות יותר נזהר ממנה מתקנת חכמים.

דובר 2:

צריך לחשוב, כי לפי איך שאמרתי, כל העניין הוא סכנה, וזה רק הרבה יותר סכנה גדולה.

דובר 1:

כל העניין הוא סכנה כי אתה הולך לאכול לכלוך שלא בריא לך, זה לא טוב לך. זו ממש סכנה יותר ישירה. אבל זו אותה קטגוריה.

דובר 2:

נקיות עם סכנה זה לא אותו דבר. נקיות היא עדינות, אבל זה עוד הרבה יותר סכנה גדולה.

דובר 1:

כן, לכלוך, אתה לא מת. אני מתכוון, שדוד המלך עליו השלום החכמים הבינו שזו ממש סכנה.

מים אחרונים היום — האם זה נוגע

צריך לדעת היום, מי שנוטל מים אחרונים היום, לכאורה לא צריך יותר, כי לא יודעים על מלח סדומית. אבל יודע מה עושה כך? לא כתוב רק כך, זה לא אני אומר כך, לא כתוב רק כך שלא צריך.

מי שנוטל כן, הוא עושה זאת לא מפני הסכנה, הוא עושה זאת סתם כי הוא חושב שכך החכמים תיקנו. ואכן מפני הסכנה זה נשאר תקנה אפילו שלא מפני הסכנה, אבל צריך כבר לעשות ברכה.

דובר 2:

אה, לכאורה לא לעשות ברכה.

דובר 1:

אני אומר אפילו הוא יעשה ברכה, אני לא הייתי אומר שהוא יעשה ברכה, אבל אני אביא לך את זה למים אחרונים.

אפשר גם לומר, אני מבין, כי אתה לא יודע על הסכנה, כבר מישהו מתיר עם הסכנה, אתה עושה זאת לא בגלל "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו" על סכנה. אתה עושה זאת לא כי יש סכנה, זה כמו עצה טובה. אתה עושה זאת כאדם, לא כיהודי. אתה לא מיוחד בזה שאתה נוטל מים אחרונים.

דובר 2:

אכן, אכן.

דובר 1:

במים אחרונים, אפילו זה נכון, אפילו הוא אומר שזו נקיות, אבל מי שאינו יהודי, הוא לא כל כך קדוש, לא מתנהג כך. אנחנו מקפידים על נקיות, אבל העולם לא כל כך מקפיד על נקיות. זו רמה גבוהה יותר בנקיות. אבל הנקיות שאתה עושה היא בעצם נקיות של חכמים.

דובר 2:

אני שומע.

דובר 1:

אני מתכוון שם. צריך לדעת, על זה מתאים שם בדיוק התמונה שהוא גם רוח.

הלכה ד: מים אחרונים — "כל פת שמלח בו" / "כל אס המלח"
אומר הרמב"ם, איפה עושים מים אחרונים? אומר הרמב"ם, "כל אס המלח", כל מה שאוכלים עם מלח. אה, הגירסה שלך היא גירסה טובה יותר, "כל פת שמלח בו". כאן, אבל "אס המלח" הוא הלשון של... לא, אתה מתכוון לגירסה. זה מאכל. "כל פת שמלח בו", כל פת שיש בו מעורב מלח. זו הלשון של הרמב"ם. כן, אבל בגירסאות אחרות יש "כל אס המלח", כל אוכל שיכול להיות בו מלח. לא, יש חילוק גדול. "כל פת" פירושו רק פת. ו"כל אס המלח" פירושו על הכל. מבין? הכל. על זה הראב"ד דווקא מים אחרונים לפני עשיית בורא נפשות. הראב"ד חולק דווקא על הנקודה. הראב"ד סבר ש"כל אס המלח" יוצא... אה, הראב"ד היה לו קול פס גדול יותר והוא מוחה על זה? לא, להיפך. תראה, אתה יכול לראות, כן. מה הוא נגד המעשה בגמרא שצריך ליטול על כל דבר?

שוב, אומר הרמב"ם קודם. קרא, איך לקרוא את הרמב"ם יותר. אנחנו מתחילים לדבר על הרמב"ם לפני שאנחנו קוראים את הרמב"ם. אני לא יכול ללכת בין השורות.

"כל אס המלח", כל מה שאוכלים שיש בו מלח, לכאורה, בגלל המים אחרונים, צריך גם דווקא ליטול מים אחרונים, "שמא יש בה מלח סדומית". אולי יש מלח סדומית. סדום, אתה יודע, סדום היו רשעים, הם לא נתנו לאנשים לעשות הכנסת אורחים, הם הפריעו למידות יהודיות, או למידות יהודיות, הם הפריעו למידות יהודיות. צריך ליטול מים אחרונים. הם הומלחו. "או מלח" — או צריך דווקא... "כתבה כתבה מלח סדומית", כן, או... זה יכול לעשות בעיות לעיניים. "ויעבר על עיניו ויסמם", זה יכאיב לו בעיניו, זה יעזור אותו. אני אומר לך את התרגום לעברית. זה גורם לבכי, זה לוגיה שגורמת לבכי. המלח על העיניים גורם לבכי. "לפיכך חייב אדם ליטול ידיו בסוף כל סעודה מפני המלח".

אז הרמב"ם אומר כאילו, בעצם כל דבר שאוכלים עם מלח, או שבא מלח, היינו צריכים ליטול את הידיים בגלל החשש של המלח המסוכן. ממילא אומר הוא, במקום לומר שכל פעם שנוטלים את הידיים צריך ליטול עם מלח, אומר הוא, כל פעם שאוכלים סעודה, שבדרך כלל בסעודה בא מלח, צריך ליטול את הידיים. זו ההסבר של הרמב"ם.

אז הראב"ד מקשה, מה הוא רוצה ללמוד? אז הראב"ד אומר, אני לא יודע מה הראב"ד אומר, שהוא צריך ללמוד את הגמרא והוא רואה חילוק ב... אני לא יודע. אני לא יודע מה הראב"ד אומר. בגדול אני מבין, צריך ללמוד את הגמרא. ואני לא יודע מעשית אם יוצא נפקא מינה. אני לא רואה שיוצא נפקא מינה מעשית. כתוב כך? כן. טוב מאוד.

אני כבר יודע לפחות מי הרבי לאישה כאן.

מים אחרונים במחנה — אפילו במלחמה מים אחרונים חובה

המשך הלכות ברכות

ממשיך אומר הרמב"ם, "עד היכן נטילת ידים?" ו"נזיר חייב לנטור את עצמו מן המלך". אומר הרמב"ם, "במחנה", כשיוצאים למלחמה ונמצאים ב... מה קורין "במחנה"? במחנה, כן, "פטורים מנטילת ידים", בתחילה פטורים מנטילת ידים, "לפי שאין טרודין במלחמה, והם אינם מקפידים על הנקיות". מעניין. כל מלחמה היא הרי כמו שכתוב שם "והיה מחניך קדוש". אבל הכל אכן כך, שצריכים להיזהר. מקילים, מקילים. אבל "מכללם אתה למד" שצריך. אבל "בחייב מן הסכנה", מלח סדומית צריך בוודאי להיות מקפיד עוד יותר. אני מתכוון עוד יותר, אבל בדיוק כך, מן הסכנה. סכנה לא משתנה.

אומר הוא הלאה, "עד היכן נטילת ידים?" כן. אז עד כאן, זה... אה, המחנה שלי לא עוזר, כי אפילו במחנה אין לך טרחה, שאין זה ענין למות ממלח סדומית. אז זה צריך לעשות אפילו במחנה, שהחכמים אומרים,

כך הולך הראב"ד הקדוש, אומר דווקא, שהגאונים הראשונים אכן עשו ברכה על הרחיצה.

הלכות נטילת ידים: מים אמצעים, נטילה על פירות, מים אחרונים, ושיעורי נטילה

הלכה: מים אמצעים — נטילת ידים בין תבשיל לתבשיל

אבל אם אדם רוצה להחמיר, הוא רוצה לעשות נטילת מים אמצעים, קוראים לזה, נטילת ידים בין תבשיל לתבשיל, בין שני חלקים של הסעודה, זו רשות. על זה אין מצווה, כי החכמים רק תיקנו לפני ואחרי, הם לא תיקנו באמצע.

אבל הראב"ד הקדוש אומר דווקא, לא, על העדה שהיו... זו הייתה מחלוקת הגמרא, אומר הראב"ד שאפשר כן לעשות ברכה "על רחיצת ידים". הגאונים הראשונים אכן עשו ברכה "על רחיצת ידים"? אבל הם לא נטלו נטילת ידים, הם אמרו רחיצת ידים. צריך לעשות ברכה. מים אחרונים לא צריך, כי אז זה חוזר רק משום סכנה.

אז אם משהו אוכל צ'ולנט, אני לא יודע למה הוא לא אוכל עם כף, והוא מתלכלך, לפי השיטה של הראב"ד צריך לעשות ברכה. אם משהו אוכל דג בידיים, כן, טוב מאוד, לפני שהחסידיים אוכלים דג בידיים, אז הוא מחויב, אבל הוא לא עושה ברכה. אז הוא צריך לעשות ברכה בין תבשיל לתבשיל. גם יש דבר אחר, יש מין... מה שהוא אחד מנקיות, כן. רצה נוטל, רצה אינו נוטל. וכך אומר הראב"ד הקדוש. למה אף אחד לא מתנהג כמו הראב"ד? כי הוא לא יודע כך, הראב"ד אומר שצריך לעשות "על רחיצת ידים".

הלכה ג: נטילת ידים על פירות — "הרי זה מגסי הרוח"

טוב, אומר הרמב"ם, פירות, כל זה שדיברנו היה על פת. אומר הרמב"ם, פירות של חולין, אינו צריך נטילת ידים לא בתחילה ולא בסוף. וכל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח.

אבל הוא מדבר דווקא על פירות שאינם דבר שטיבולו במשקה. אבל אם אוכלים פירות שהם גם כמו "ידיו שריות במשקה", אדם חותך תפוז, נשפך המיץ, יש לו דווקא משקה, וצריך לדעת מה זה דבר שטיבולו במשקה. אם הפשט שלו שהוא אוכל אוכל ומשקה ביחד, הרי לכאורה יש כאן ענין של משקה. משקה חיצוני? כשמשוהו שטובלים במשקה, בסדר.

דיון: למה נוטל ידיו על פירות הוא "גס רוח"?

אומר הרמב"ם, פירות של חולין אינו צריך נטילת ידים לא בתחילה ולא בסוף. וכל הנוטל ידיו לפירות, הפשט שהוא עושה חומרא, הוא מראה שהוא יותר דתי ממה שצריך, הרי זה מגסי הרוח. בעל גאוה? אה, טוב. להיזהר מאוד. אסור להיות בעל גאוה. מה שחשוב מאוד, לא להיות יותר דתי מיהודי אחר. מה שראשית כל נזכר הרבה פעמים לא לכל חילוקי דעות ברמב"ם, אסור להיות גס רוח. רבותי, להיזהר מאוד, לא להיות נוטל ידיו על פירות. כן, אני לא מקבל שהוא צריך לא להיות גס רוח. אני לא יודע. בסדר. יש משהו שאומר שפלוני הוא גס רוח. גם אסור להיות גס רוח.

אז עכשיו הולכים ללמוד את ההלכות של מים אחרונים. אתה לא מסכים שאתה הולך להתנהג לא גס רוח? אז אתה הולך להתנהג כן? לא, אתה יהודי חשוב. מה הפשט באמת? למה נוטל ידיו על פירות... זה בוודאי לא פירושו כי הוא אדם יותר נקי. הכוונה דווקא כשהוא נוטל ידיו על פירות כי הוא חושב שהוא עושה מצווה, הוא לא עושה ברכה, אבל הוא חושב שהוא עושה כאן מצווה. ולמה הוא גס רוח? אפשר לומר שהוא עם הארץ, אפשר לומר שהוא... בסדר, אני לא יודע. זה ענין של יוהרא, נראה.

צריך לדעת, במין הלכה כזו, יכול להיות שהיה משהו שהיה לו מנהג כזה, ולמעשה אמרו יושב כזה, לא צריך. אולי זה ההקשר של הדבר שהוא יוהרא. בדרך כלל הדבר היה שהיה איזה קולט, איזו חבורה, שהם עשו שם חבורה גסי רוח. היה איזה שם קוד לדתיים שניהלו שם את הרבנות, איזה רב צדיק, איזו חבורה. אבל הרבה פעמים לא צריך אפילו לחשוב, כי התנאים גם היו ראשי ישיבות, ונעשתה שם חבורה שרצו להיות יותר דתיים מראש הישיבה. יכול להיות שהוא מהגסי רוח של פלוני ופלוני שולחן, שהם יודעים על מי

מה ההבדל? אפשר כבר לראות את ההבדל. **כל המטביל ידיו במים מקוה אינו צריך לדבר אחר**, הוא כבר ניקה את ידיו על ידי הטבילה. טוב מאוד. אם למישהו אין כשר, אם מישהו הולך בספינה, אני יודע מה, הוא לא מוצא כוס, אני יודע מה, שילך למקוה וישקע את הידיים.

אבל אז הוא צריך להקפיד שיהיה מקוה כשר. אה, זה רק אכן אם זה מקוה כשר. **אבל טבילה במים שאובין שיעור מקוה, או במים שאובין שבקרקע**, שזה לא כשר, שזה מים שאובין, **לא עלתה לו**, הוא לא עשה כלום. **שהרי אין מים שאובין מטהרין את הידיים אלא בנטילה**. יש דין שנטילת ידיים בדרך כלל היא בנטילה. נטילה פירושה נטילה בכלי. וכן, דין מקוה אין לו, ואתה טובל אותו לא באופן שחז"ל תיקנו נטילת ידיים, צריך להיות שפיכה על הידיים. אומר הוא, אתה יכול לומר שניים.

קושיית הראב"ד

וכאן בא הראב"ד והוא תמה, והוא אומר, מה פירוש שמים שאובין לא כשרים בקרקע? הוא אומר, אפילו בעל קרי, אם יש ארבעים סאה, אפילו אם זה מים שאובין, עולה לו טבילת בעל קרי. אז מה הפשט שיהיה מקוה שעוזר לדאורייתא, שלא יהיה מספיק איזה מקוה כזה שמספיק לטבילת עזרא?

שני מערכות נפרדות

אבל זה בוודאי ברור שיש שני דברים, טבילת ידיים ונטילת ידיים, ויש להם הלכות משלהם. טבילת ידיים צריכה להיות ארבעים סאה, לפי הראב"ד יכול להיות אפילו שאובין. ונטילת ידיים צריכה להיות, זה עובד אכן עם שאובין, וזה עובד אכן עם דברים שפסולים למקוה, אבל צריך להקפיד על ההלכות של עכשיו, שיהיה כלי, שיהיה נטילה, שיהיה בכוח, אתה לא יכול לטבול את השיעור, צריך להיות נשפך על הידיים.

מעייין

אומר הראב"ד הלאה, **כל הנוטל ידיו**, נטילת ידיים יש לה ארבעה תנאים, **צריך להזהר בארבעה דברים**, צריך להקפיד על ארבעה דברים. **במים עצמן**, שיש דברים שהאיכות של המים, ומים אם מישהו נופל טיפה, צריך לדעת שלמעשה יש מחלוקת, הבית יוסף מביא את מחלוקת הרמב"ם והראב"ד האם צריך ארבעים סאה בקרקע. מים שאובים, צריך להיות לא שאובים, אבל מעיין שזורמים המים לכל הדעות אפשר לתחוב את הידיים. אפילו אין ארבעים סאה, אפילו אין ארבעים סאה, אפילו... זה נמצא במקום, אם זה זורם אפשר לתחוב את הידיים וזה כשר.

הלכה ז — ארבעת התנאים בנטילת ידיים

טוב מאוד. אומר הרמב"ם הלאה, ארבעת הדברים צריך לשים לב בנטילת ידיים. **במים עצמן**, צריך להסתכל על המים, שהמים לא יהיו מסוג המים **שלא יפסלו נטילת ידיים**, שהוא הולך למנות. וכל הדברים האלה הוא הולך למנות יותר בפרטים. **ובשיעור**, השיעור של כמה מים הוא כבר אמר, שיהיה רביעית לשתי ידיים ביחד. זה לא הרבה מים. **ובכלי**, שיהיו המים שנוטל מהן בכלי, שישפכו את המים דרך כלי דווקא. **ובנוטל**, שיהיו המים באין מכח נוטל, שמישהו ישפוך אותם, שלא יישפכו מעצמם.

הלכה ח — ארבעה פסולים במים

אומר הרמב"ם, **במים ארבעה דברים פוסלין את המים**, ארבעה דברים. הוא התחיל עם ארבעה דברים, הוא אומר במים יש ארבעה תנאים עכשיו.

שינוי מראה

שינוי מראה, משהו שמשנה את צבע המים פוסל.

גילוי

גילוי, אם המים היו בגילוי. בימים קדומים היו מקפידים יותר על גילוי, שזה היה מונח פתוח, וממילא נחש יכול היה לירוק או דברים כאלה, זה נעשה מלוכלך. לא מלוכלך, זה נעשה אסור לשתות, זה נעשה סכנה, זה לא נעשה מלוכלך. מאחר ואי אפשר לשתות אותו, זה לא מכובד, זה לא מים טובים.

עשיית מלאכה

עשיית מלאכה בהן, או מים שעשו בהם מלאכה פוסל אותם.

נפסלו משתיית הבהמה

"אנחנו יכולים להסכים שאתה לא עושה את תקנותינו, אבל בבקשה, אל תמות."

הלכה ה: עד היכן נטילת ידיים — "עד הפרק"

"**עד היכן נטילת ידיים? עד הפרק**". אוקיי, זה אומר כמה ביד, עד איפה ביד? עד הפרק פירושו העצם שנגד כף היד עם היד הגדולה יותר, כן. לכאורה, אנחנו למדנו כבר קודם שיש מחלוקת על זה. יש מי שאומרים ש"עד הפרק" פירושו עד כאן, עד סוף האצבעות, ויש מי שאומרים שזה אומר עד כאן. אנחנו נוהגים להחמיר, אבל זו מחלוקת ראשונים. לגבי זה, ביום כיפור או תשעה באב, מחמירים על נטילת ידיים, ומקילים כביכול על נטילת ידיים, כי אנחנו חוששים לחשש רחיצה. כן, זה לא ברור. נראה שעיקר ההלכה, אולי היא שזה אומר עד סוף אצבעותיו, אבל הוא מביא שהרי"ף אמר, מחלוקת רש"י והרי"ף עומדת כאן, הרי"ף אמר שזה אומר עד סוף הזרוע, עד כף היד, ורש"י אמר שזה אומר עד סוף אצבעותיו.

לכאורה, כל ההלכות האלה שנלמד מאוחר יותר שרביעית מספיקה, הרבה יותר הגיוני שמדברים על שיטת רש"י, שהיא הרבה יותר קטנה. אבל אוקיי, זה לא עולה כסף, אפשר לעשות על שניהם.

שיעור המים — רביעית לכל שתי ידיים

כן. **וכמה שיעור המים? רביעית לכל שתי ידיים**, רביעית לשתי הידיים. רביעית היא בערך שלוש אונקיות, ושלוש אונקיות מספיקות לשתי ידיים שלמות. נכון? זה השיעור המינימלי. אם מישהו עושה יותר, זה יותר נקי, אבל זה השיעור. פחות מזה לא יוצא.

אם משתמשים במעט כל כך מים, אבל מנגבים מיד אחר כך, זה עוזר? בוודאי. מיד נראה שלא צריך להתעסק.

דיני חציצה בנטילת ידיים

אומר הוא, מה קורה לגבי אם יש איזו חציצה על הידיים? אומר הרמב"ם, לגבי דין חציצה, עיין בהלכות טבילה והלכות מקוואות או במקומות אחרים של הרמב"ם, ושם זה מוסבר בארוכה, שהוא לא הולך להביא זאת כאן. כל מה שהוא שם חציצה הוא חציצה בנטילת ידיים, למשל, משהו שלא שייך שם, וכן הלאה.

טוב מאוד. הכלל של הלכות חציצה הוא מה שכתוב בגמרא: רובו ומקפיד הוא מדאורייתא, והרבנן גזרו על מיעוטו ומקפיד, או רובו ואינו מקפיד. לכאורה, בנטילת ידיים זה הולך על כל הידיים, אבל מיעוטו ואינו מקפיד אינו בעיה. זה הכלל.

מה שעולה למדת מקוה עולה לשיעור רביעית

אומר הרמב"ם הלאה, **וכל העולה למדת מקוה**, כל מה שאפשר לצרף עמו לשיעור מקוה, למשל מתכוונים לארבעים סאה, להגיע לשיעור ארבעים סאה, **עולה לשיעור רביעית**. אם רוצה לדעת איך אפשר לצרף, יש לך מעט מדי מים, אתה יכול לשפוך קצת שלג, דברים כאלה, יש פטנטים בהלכות מקוה. עכשיו נוכל ללמוד, למדנו עכשיו שיש נטילת ידיים. עכשיו יש, יש גם דבר כזה שנקרא טבילת ידיים. טבילת ידיים פירושה שטובלים את הידיים במקוה. במקום לרחוץ את הידיים עם השיעור שלמדנו עכשיו, שיעור רביעית, אפשר לטבול את הידיים במקוה.

מה ההבדל? אפשר כבר לראות את ההבדל. מי שנמצא במקוה, הוא כבר ניקה את ידיו על ידי הטבילה. הוא לא צריך כלי, הוא לא צריך כלי כשר. אם מישהו הולך למקוה, הוא לא צריך כלי כשר. אם מישהו הולך למקוה, הוא לא צריך כלי כשר.

טבילת ידיים ונטילת ידיים — ארבעת התנאים והפסולים במים

טבילת ידיים לעומת נטילת ידיים

עכשיו, אומר הראב"ד הלאה, עכשיו נלמד, למדנו עכשיו שיש נטילת ידיים. עכשיו יש, יש עוד דבר כזה שנקרא טבילת ידיים. טבילת ידיים פירושה שטובלים את הידיים במקוה. במקום לרחוץ את הידיים עם השיעור שלמדנו עכשיו שיעור איך, אפשר לטבול את הידיים במקוה.

בשטעטלעך, המים שהוא טובל את העוגייה לפני שהוא שם אותה לתוך התנור, הבייגל, בייגל שמים את ה... **הוא פסול**, כי המים נעשו טבולים, זה נעשה משומש, נעשה בהן מלאכה.

אבל מים שמחזיקים בתוך לקיחת חופן מהם, לוקחים מלא חפניו, ממלאים את הידיים במים לשפוך על הבצק, **הוא כשר**. למה? כי הוא אכן לקח קצת מים, אבל רק המים שהוא לקח, עם אותם מים הוא עושה מלאכה, הוא שופך אותם על הבצק או מה. אבל **למים שחופן מהם**, זה לא עושה את כל הקערה של מים שיקראו נעשה בהן מלאכה כי הוציאו מהם. **הרי הן כשירות**.

הלכה י — נפסלו משתיית הכלב

הדבר הבא היה נפסלו, שזה נעשה קלוקל. אומר הרמב"ם, **כל מים שנפסלו משתיית הכלב**, נעשה כל כך קלוקל שאפילו כלב לא היה שותה. כגון מה שנעשה מר, או נעשה מלוח, או נעשה עכורים, מלוכלך. אה, זה פשט מר, זה לא השתנה הצבע, זה השתנה הטעם. ממילא אפילו כלב לא ירצה את זה. **או ריחן רע**, או קיבל ריח רע, עד כדי כך שכלב לא היה שותה, אז כך, יש הלכה. אם נמצאים המים בכלים **הוא פסול לנטילת ידיים**. **אבל בקרקעות הוא כשר** אפילו כשאפשר לטבול את הידיים.

דיון: למה ההבדל בין כלים לקרקע?

לא הולכים לעשות נטילה, הולכים לעשות טבילה, נכון? זה החידוש.

מה באמת הפשט? למה? מה הפשט שכאן ההלכה כך וכאן ההלכה כך? זה לא כך, זה תלוי בחשיבות של המים. זה פחות, הכל רמות, כל דבר הוא ספקטרום. אוקיי, לכן יוצא הלכה כזאת. זכרו, טבילה עוזרת תמיד, אפילו כשזה פחות. יש יותר מים, אז זה יותר פחות, לא מסוכן.

כמו שאתה קופץ לתוך בריכת שחייה, אתה מוקף, אתה פחות היית אחד עם המים, או במקלחת, או שאין סביב ראש של אותם מים, נכון?

חמי טבריה

והוא נכנס הלאה. הוא מביא דבר טוב מחמי טבריה. חמי טבריה הוא כך, חמי טבריה יש גדול, זה מים של גפרית, גפרית ומלח, **הוא במקומו מטבילין בו את הידיים**, שזה כמו ההלכה של בקרקעות. מאוד מעניין. אף אחד לא יאמר שחמי טבריה הוא מגעיל, כי זה מעניין, זה מים ייחודיים שהולכים לשם פנימה. **אבל אם מישוהו לוקח אותו בבקבוק**, הוא לוקח אותו בבקבוק, **הוא אכן אחד נוטל מן הכלי או שואב ממנה למקום אחר**, הוא לוקח אותו למקום אחר, הוא לוקח צינור משם והוא משך מים, **אין נוטלין בו לא ראשונים ולא אחרונים**. לא מים ראשונים, לא נטילת ידיים, ואפילו מים אחרונים, כל הלכות של מים אחרונים שהוא אומר על מים אחרונים.

דיון: פעם ראשונה מים אחרונים

לא, זה הסתכל על... מעניין. פעם ראשונה, האם גילוי אוסר גם. איזה לא, כל חשש. נשתנו מראיו, אולי לא, כי זה לא מצווה, זו חשיבות. משהו שצריך להיות חשיבות.

כאן זו הפעם הראשונה שהוא מביא שמים אחרונים הוא, הוא מדייק שכל הדברים האחרים כן כשרים למים אחרונים, רק זה לא. לא ברור.

הלכה י"ד — שיעור מים ואופן השפיקה

הלכה י"ד, השיעור של מים

זה מצוין. זה היה עוד אחד מהדברים. הרמב"ם אמר שצריך להיות מים עצמן, כבר למדנו, ועכשיו הולכים ללמוד את השיעור. לא, הוא כבר אמר קודם את השיעור. משהו לא ברור. לא, הדבר האחרון הוא לא ממש השיעור, זה האופן איך יוצקים את המים. בואו נראה. כן, ועכשיו הוא מדבר על השיעור. אבל כן, אני לא יודע.

לא, הוא אומר שיש את השיעור א', אבל זה לא כל כך פשוט. השיעור הוא רק אם מאוד מצמצמים, אבל זה פשוט שזה רביעית לשתי ידיים. עכשיו זה האופן איך יוצקים אותו. הוא כבר אמר קודם שיש שיעור רביעית, פעמיים, אני לא יודע בדיוק מה, ממש בכלי יש פעמיים. ועכשיו הוא אומר כלל כזה, פרטים בשיעור. הוא אומר איך יוצקים אותו.

והפסד המונע את הבהמה מלשתות, מים שנעשו קלוקלים כל כך שאפילו בהמה לא הייתה שותה אותם, גם לא אפשר להשתמש בהם לידיים. הוא הולך למנות את כל הדברים האלה.

פרטים בשינוי מראה

כיצד? מים שנשתנו מראיהן, מים ששינו את צבעם, **בין שנשתנו בכלי**, או שיש בקרקע, יש אגם קטן או אוסף קטן של מים ששינה את הצבע, זה לא נראה הצבע הנכון. אין הבדל למה זה השתנה, **בין מחמת דבר שנפל לתוכו, בין מחמת מקומן**. מחמת מקומן זה דבר מעניין. הרי יש אגם שנמצא על סוג מינרל, האם נאמר שזה נשתנה מראיהן של מים, **הרי אלו פסוליין**. כן, יש דברים בקרקע, שזה לא נראה הצבע הרגיל, כי מתחת לזה יש אבן אדומה או אבן שהייתה אדומה... לא, זו אבן אדומה, הוא לא מתכוון למתחת לזה. הוא מתכוון לדברים ממשיים, שלא פשוט שנפל משהו, אלא במקום המים הם משהו מלכתחילה. **הרי אלו פסוליין**. זה סוג של נשתנה מראיהן. אין הרבה דברים כאלה. בוודאי, המים צריכים להיות בצבע, אם אתה שם אותם ככוס וזה פסול זה המים.

פרטים בגילוי

כן. **וכן על גילוי**, אומר הוא, **אם נתגלו, גילוי אוסר משום השתיה**. אנחנו נלמד כמו שהרמב"ם אמר בהלכות גילוי. מה? הרמב"ם לא למד כבר הלכות גילוי? לא, הוא לא למד. כל מה שהוא... הוא לא הולך להתעסק, מה העושר. הוא אומר שמלכות רוצה מדבר הרמב"ם על לגבי גילוי שלי. הוא ישתה גילוי שלי. רוצה שמירת נפש, לכאורה כן. אני לא נושא את זה. אבל יש את כל מה שפוסל עושה שתייה, שהרמב"ם מונה במקומות אחרים, איך אדם צריך להיזהר מהמים מהנחש. אה, זה לא הלכות רגילות. כיסודם, האם לא צריך חשש שהנחש הולך להיכנס ולירוק עם הארס שלו לתוך המים, הוא תלוי בדן. ובימינו כתוב שאין לנו חשש מזה הנחשים שלנו, והוא לא עובר וויילא, אז גם לא מקפידים על הליצודים בגלל זה. מובן, אני בכל זאת לא מקפיד על הסכנה.

הלכה ט — עשיית מלאכה

אומר הרמב"ם הלאה, **כל מים שנעשית בהן מלאכה**. השלישי מארבעת הדברים היה מים, שעבדו בהם. מילי נעשה ביטול החשיבות, נשי שבחן נעשה מים, בא דעם של מים, סביב' מים, ששופכים לפסולים בתלותי דין.

למה עשיית מלאכה פוסלת?

כיצד. מיינים עומד זה פשטות הפשטות, שזה נעשה מלוכלך. וזה לא גזירת הכתר, שזה עובד יותר. רואים מאוחר יותר... כן. קצת מלוכלך. משהו מלוכלך. אם זה קצת מלוכלך, כן. זה לא לא טענים החוצה. קודם זה קיינער החוצה, או מיינים זה מה שמדי גרין. זה לא נעשה מלוכלך. זה כמו שזה כבר הדירע זה לא גרהיבן בשום זמן.

כל ההלכות האלה מאוד רלוונטיות. יש לנו את הכיורים, בימים קדומים מים היו דבר יקר, היו צריכים לסחוב מים. ממילא אנשים מחפשים לחסוך. אז יש הלכות שאי אפשר להשתמש בכל מים. למשל, קודם כל מים שאובים. אדם, לגבי זה חשבתי על המילה מים שאובים. אדם מביא מים, והוא רוצה לנצל כמה שיותר את המים, הוא רוצה למחזר אותם. אז הוא שוטף כלים, הוא צריך עושה שורו בו ביום פטור, או הוא הרטיב את הלחם שלו, וכיוצא בזה. אבל זה כבר משומש, אבל זה לכאורה עדיין מים טובים. זה לא טוב, למקוה זה לא טוב. אפילו זה לא בכלי, זה הונח בדבר שמקבל טומאה, יכול להיות מה, אני לא יודע מה. זה בגלל נטילת ידיים, כי המים כבר נעשו משומשים, וצריך להשתמש במים טריים. זה כבר לא נקי, זה כבר מלוכלך.

מים שהדיח בהן כלים

כך גם, אותו דבר הוא אצל כלים, שטפו כלים, צריך להיות כלים שכבר היו נקיים, או שהם חדשים, לכן הם נקיים. אם זה פסול, המים בכלל לא מים הם נקיים.

מים שהנחתם מטבל בהם את הככין

אבל מים שהנחתם מטבל בהם את הככין, מים שהאופה טובל בהם את הבצק שלו, את, נניח, העוגיות שנעשות רטובות, יש דבר כזה, רואים את זה

דיני נטילת ידים: שיעור רביעית, כלים, והנותן**שיעור רביעית ואופן הנטילה**

דובר 1: בואו נראה. לא, האחרון הוא מדבר על השיעור. לא, הוא אומר שיש את השיעור, אבל לשיעור יש אופן. זה מאוד פשוט, אתה יודע שזה רביעית לשתי ידיים. עכשיו יש את האופן איך הוא יוצק אותו.

יש את הפרטים של שיעור. פרטים, שאלת אותי שיש שיעור רביעית, פעמיים, למה כתוב כאן פעמיים? אה, עכשיו הוא אומר בסך הכל פרטים של השיעור, איך מחשבים את השיעור. כן.

יש ליטול על ידיו מעט מעט עד שיצטבר שיעור. אפשר לעשות בשני אופנים, אפשר לתת יציקה אחת של כל הדבר, או אפשר לשפוך אותו לאט לאט ושיישפך רביעית על שתי הידיים. **ונוטל רביעית לכל יד ויד, כשר.** נראה שלכתחילה עדיף מעט מעט עד שיצטבר שיעור.

נטילה לכמה אנשים בבת אחת

עכשיו אנחנו רוצים לדעת מה קורה כשלאחד יש כלי גדול והוא רוצה לרחוץ כמה אנשים באותה יציקה. יש ארבעה חמישה אנשים עומדים אחד ליד השני ומניחים את ידיהם, ואחד יוצק. אז **נוטלין ארבעה חמשה זה בצד זה, ארבעה או חמישה אנשים יכולים לרחוץ אחד ליד השני, יד זה על גבי יד זה.** אפשר אפילו להניח יד אחת על השנייה **בשטיפה אחת, ובלבד שירפו ידיהם כדי שיבואו בהן המים.** אי אפשר להיות צמוד יד אחת על השנייה, צריך להיות רווח ביניהם. אז, כל עוד יש מספיק מים, **ויהיה באותה שטיפה כדי רביעית לכל אחד ואחד.**

דיני כלים לנטילת ידים**כלים פסולים**

עכשיו נראה קצת יותר על הכלי, דינים בכלי. אומר הרמב"ם, **אין נוטלין לידים לא מדפנות הכלים,** לא רוצים את הידיים לא עם המים שנמצא בדפנות של כלי, **ולא בשולי המרחץ.** מה זה מרחץ? כלי חרס גדול שבצד יש לו ידיות. הידיות, שם יכול להצטבר מעצמו רביעית מים. אבל בכלי זה לא נקרא כלי. זו דרך מוזרה של... אתה יכול ממש להחזיק מים כך, אבל זו לא דרך מכובדת של יציקה עם זה.

ולא בחרסים, סתם שברי חרס שבורים. **ולא במגופת החבית,** המכסה של החבית. למישהו יש מכסה גדול שנכנס בו רביעית, ובכל זאת זה לא כלי. זה לא נקרא כלי.

אם הוא לקח במיוחד את המכסה והוא עשה אותו "לתוך" כלי שאפשר להשתמש בו כראוי. הוא אומר שהוא מתכוון שהוא עשה שאפשר לעמוד על עצמו, לא להחזיק, כשהוא עגול, אני יודע מה, אי אפשר כראוי... אז **נוטלין ממנו לידים,** אפשר כן לרחוץ עם זה.

חמת מים, שק וקופה

אומר הרמ"א, **"וכן חמת מים שנתקנה להיות כלי, נוטלין ממנה לידים"**. בקבוק, חמת מים, סתם שקמה... אצל... אצל... אצל... נו, מה זה? אצל הגה. כן, הוא אומר שחמת פירושו שק, לא... שק של עור, **שנתקנה,** שתיקנו אותו שאפשר להשתמש בו לכלי, **נוטלין ממנו לידים.**

אבל שק וקופה, אבל שק או קופה, **אף על פי שנתקנה, אין נוטלין ממנה לידים.** כלומר, זה לא סוג כלי שרוחצים אותו. אפילו הוא עשה אותו שהמים לא יזלו החוצה, וזה דבר שהוא עשה למים בעצם, כמו שמביא מהגה. השק וקופה זה סתם שקית, שם זה לא.

חפנים אינם כלי

אומר הרמ"א, **"ולא יטול ידו בחפניו"**, כי אדם לא יכול למלא את ידיו במים ולשפוך על ידיו של השני. **"אין חפניו כלי"**. החפנים שלך, הידיים שלך, זה לא כלי.

כלי שנשבר

"וכלי שנשבר, מה דינו?" מה קורה עם כלי שנשבר? שבירה בארוכות שיש לה טומאה, שבירה כזו שמוציאה אותו מכלל כלי.

"כלי שנשבר אינו כלי". אם הוא שבור, זה כבר לא כלי. אם זה עדיין נקרא כלי, משתמשים בו. אם זה לא נקרא כלי, לא משתמשים בו לנטילת ידים.

אומר, איזה סוג כלי? אומר הרמ"א, **"כל הכלים נוטלין מהם לידים, אפילו כלי גללים וכלי אדמה, ובלבד שיהיו שלמים"**. הם צריכים להיות שלמים, **"ואינם שבורים"**.

כלי שאינו מחזיק רביעית

"כלי שאינו מחזיק רביעית, לא שאינו מחזיק רביעית". **"אין נוטלין ממנו לידים"**, אפילו הוא עושה זאת בשני פעמים. לכאורה, זה החידוש. זה לא כלי. יש חיסרון בכלי, בדיוק כמו שיש חיסרון ברביעית. הרביעית עצמה יכולה ללכת לאט, אבל הכלי צריך להיות... שיעור רביעית הוא שיעור במים. עכשיו אומרים שהרביעית היא גם שיעור בכלי. צריך להיות כלי חשוב שנכנס בו רביעית.

דיני הנותן — מי יוצק

עכשיו נלמד על הנוטל, מי הוא זה שיוצק על הידיים של מי שרוחץ. אומר הרמ"א, **"הכל כשרין ליטול לידים, אפילו חרש שוטה וקטן"** יכול להיות היוצק.

כשאין מי שיצוק

מה קורה כשלאדם אין שני שיצוק עליו. **ואם אין שם אחר, מניח הכלי במרפק,** מניח את הכלי בין ברכיו, **ויוצק על ידו.** הוא יוצק כך, עם רגלו הוא דוחף את הכלי שיזלוף, שיצוק על ידו. או, יש לו חפץ על ידו וירצה להדית, שירצה לדחוף את החפץ, או **נוטל ידו אחת ויוצק בזו על זו,** שהוא יכול ביד אחת לרחוץ את היד השנייה, **וכן הוא יוצק בראשונה על השנייה.** למה אנחנו רוצים להביא את הרמב"ם?

הסדר הרגיל של נטילה

נראה מכל הדבר, זה הכל משנה, נראה מכל הדבר שהסדר הרגיל בהלכות ידיים הוא שאחד רוחץ לשני את שתי הידיים בבת אחת. כך נראה כאן, לא ידעתי על זה עד היום. כך נראה, הסדר הרגיל הוא שאחד רוחץ לשני את שתי הידיים בבת אחת.

מתכוונים לסדר שעשו, היה קערה. עכשיו אם לאחד יש שפע גדולה של מים, ואחד רוצה לשפוך שתהיה רביעית אחת שתבוא על שתי הידיים, הוא יוצק בדיוק רביעית והוא יוצק אותה על ידיו של השני. כשאדם יוצק בעצמו, הוא צריך להיות יותר שיהיה מספיק רטוב לכל יד. זה יותר קשה. זה הגיוני.

דובר 2: לא, פעם מים היו יקרים.

דובר 1: השימוש היומיומי של מה שמשתמשים ביום, תדמין היה צריך כל יום לסחוב כזו כמות מים לבית. חסכו. כל ההלכות האלה הן לומר לך שאפילו אתה חוסך, לא תחסוך יותר מדי כל כך קדומות.

דובר 2: לא, טוב, אני שומע.

מחלוקת רמב"ם וראב"ד: קוף כנותן

דובר 1: אומר הרמב"ם, והכוח יכול להיות. הוא אומר שבדיעבד אפשר לשפוך ביד אחת אחר כך על היד השנייה, רק זה לא לכתחילה. לכתחילה בעיקרון, הדרך הרגילה היא שאחד יוצק לשני, רק דרך אחרת.

אומר הרמב"ם הלאה, מה שאומרים שצריך להיות נותן, אחד נותן, לא פירושו שצריך להיות בר דעת שיוצק. **ואפילו חרש שוטה וקטן,** אפילו קוף, שבוודאי אין לו דין שליח, שום דין, **נוטל ידיו,** זו מכונה שיכולה לשפוך.

על זה אומר הרמב"ם הקדוש... הראב"ד הקדוש חולק. הראב"ד אומר שזו אמנם משנה, ששוקלת יותר מהרמב"ם, אבל בגמרא כתוב שצריך להיות כח אדם, ובאחת המשניות הוא אומר, או שהגמרא הבינה שיש מחלוקת והולכת עם השיטה האחרת, וכו'.

אומר הרמב"ם, לשון הראב"ד, **"הייתי אומר שקוף אינו בכלל תורת אדם, ולא רצה הקב"ה שיטול אדם ידיו מן הקוף"**. הוא לא רצה ראייה ללמוד

שקוף הוא אדם. הוא לא רצה ראייה שקוף הוא אדם. הוא לא למד דרווין.

ממילא, חרש שוטה וקטן אין בעיה, כי הם אדם. בגמרא כתוב **"יש להם מעשה ואין להם מחשבה"**. זה מעשה, זה לא מה שלא מים מהטבע. צריך להיות מים חדים.

דיון: נטילה מברז/כיור

שאלת כח אדם

דובר 2: כי בימינו בנו כאלה קופים אצל אנשים במטבח שלהם, קוף כזה שיוצק מים, שנקרא כיור. ברז. וכיור, כן. צריך להיות מדויק.

דובר 1: לא, זו לא גזירה. זה אפילו יותר טוב.

דובר 2: לא, זה אפילו יותר טוב.

דובר 1: אני טוען, אני לא יודע.

דובר 2: לא, אני טוען כי האדם הוא זה שפותח אותו.

דובר 1: אבל אני אומר שמכיל הבוחר צריך להיות עדות הכי, שפירושו לא מעשה, אבל הוא יוצק.

דובר 2: כן, אבל לא. פותח את הכיור, אתה רואה הוא יוצק.

דובר 1: הרבי טען שכיור צריך אולי להיחשב שמי שמסובב את הברז נחשב שהוא עושה. אני חושב שהוא יכול להיות צודק, כי לענין שבת שאמרת שזה נחשב מעשה של... הייתי כל דבר בא. פתיחת מתג נחשב כח אדם, כי אתה מדליק אש. אז למה לא יהיה? למה לא יהיה כשאתה פותח את הכיור?

שאלת כלי

אבל מה שצריך להבין, ומה שרציתי לדבר יותר זה שכיור לא טוב כי זה לא כלי. הכיור צריך להיות כלי. אבל מה שאמרת שמה שהבנת, ומה שאמרו לי על הכיור לא טוב. אמרו לי שהכלי יוצא מים כל פעם מהברז. איפשרו יש לך קובל קטן.

דובר 2: אני מתכוון, אם זה לא כלי, אפשר לקחת מזה מקוה?

דובר 1: לכאורה זה כלי. האם הכלי משובח? כולם מסכימים. איפה הכלי בדיוק? איפשרו יש כלי. זה דבר שצריך להבין. אני לא יודע. העולם מתנהל מאוד חזק.

דובר 2: לא, תראה, איך רואים שבית כזה הוא בית יהודי? משהו יש קערה ליד הכיור, ליד הכיור. גוי רגיל רוחץ גם הידיים היום, אבל אין לו קערה, כי הוא לא מבין שצריך קערה.

אז, בכל ההלכות האלה, אם חושבים פשוט על ניקיון, יכול להיות שזה יותר נקי כשרוחצים בלי קערה. הקערה מלוכלכת...

דובר 1: כן, אוקיי, אולי בואו כבר לא נעשה את זה. מניחים את המים לזרום מעצמם וכך...

דובר 2: לא, הידיים שלך לא נוגעות בכלום.

דובר 1: כי על פי הלכה כן מקפידים שיהיה כח אדם שיוצק. ולפי הראב"ד זה הרבה הגיון.

דובר 2: לא, אבל כח זה בעיה אחרת. אני לא רואה שכת, האדם פותח את הכיור, זה הכח שלו. השאלה היא אולי יותר מה זה כלי או דבר כזה זה השאלה.

השוואה לכיור בבית המקדש

דובר 1: אני מסכים, שהכיור הרי גם, הכהן פתח את הברז וזה נשפך. לא פשוט שזה עמד כל הזמן ונשפך.

דובר 2: עם קערה. לא שפך לתוך קערה. כן, הכיור לא היו קערות.

דובר 1: מה גורם לזה לרדת? הכבידה. אבל הכיור היה כלי גדול.

דובר 2: אני אכנס לעיר הזו, תגיד שזה דין אצל כיור שהכהן צריך לפתוח את הברז לשני?

דובר 1: כן זה ודאי, אבל השאלה נקודה תבוא מכלה, אחד אמר היה חילוק... אם ברכו הינם עומדים בתור והברז פתוח... אין בעיה, זה ברור

אחד יוצק, או שזה הולך מעצמו?

דובר 2: אומר הרבים כך, השוקת, השוקת...

דובר 1: לא, צריך לחשוב על כל ההלכות האלה שלמדנו אותנו...

דיגרסיה: קערה, כיור, וניתוק מהשכל הישר

אני רוצה להוציא את זה, כי אנחנו רגילים שלייהודי יש איזו דרך מודרנית כשרוחצים עם קערה, גוי רוחץ פשוט מהכיור, ויש איזו גזירת הכתוב, כל ההלכות האלה של כלים, מי שמסתכל לומד עד דברים פשוטים, אחרת זה שמוציארוג, אחרת זה לא דרך. כאן נעשה שמהו הוא ממש גזירת הכתוב בחיים של הדבר, התורה נעשתה דבר כל כך חיצוני מנותק מהשכל הישר של חיים.

דוגמה לזה יש לי, גרתי פעם בקוביד, ממש בימים שהעולם היה מאוד, כשכל הרופאים אמרו שצריך להיזהר מאוד מאנשים ביחד, אנשים התאספו והם רחצו מים אחרונים. מים אחרונים, עם החשש חשש, חשש סכנה, שהיה פעם, ואתה רוחץ אותו בכנות, באותו זמן, העם לא סכנה שיש עכשיו. במקום שאנחנו מאוד מנותקים.

אז, קערה נעשתה מאוד חזק כך מקובלת. צריך לראות האם זה באמת חומרא, או שזה באמת דין ממש. אני אומר, אני לא מסכים עם עצמי שזה מלוכלך. בדרך כלל, קערה קטנה, אני מתכוון מאוד. אני מתכוון מאוד מלוכלך. פותחים את הכיור ורוחצים, והכל נקי, אין כלום. ובמקומות המודרניים של היום, בפיראפל.

הלכות נטילת ידיים – חלק 1

הלכה: שוקת – דין נטילה ממים זורמים

דברי הרמב"ם:

"השוקת שדולה האדם בידו או בגלגל ונותן לתוכה, והמים נמשכין ממנה באמה והולכין ומשקין הירקות או הבהמה, והניח ידיו בשוקת ועברו המים ושטפו על ידיו - לא עלתה לו נטילה, שהרי אין כאן נותן על ידיו."

מי שידוע מה שוקת פירושו, שם אצל מרים... רבקה, כן. כששופכים מים לתוך שוקת שממנה בהמות שותות, זה דבר שמים זורמים. מתחיל שבתחילת האורך... שוקת יכולה להיות זרם ארוך שהמים זורמים, אבל בהתחלה צריך אחד לעשות פעולה לשפוך שם מים, או לחבר אותו לזרם. "ותדלה ותשק את הגמלים", היא שאבה בגלגל, בגלגל, והיא שפכה דרך הגלגל, היא עשתה שהמים יתחילו לזרום לתוך השוקת. "והמים נמשכין ממנה באמה", המים זורמים באמה, פירושו הזרם הארוך, "אמת המים", "והולכין ומשקין את הירקות ואת הבהמה".

ומה קורה? אדם הלך, "הניח ידו בשוקת", הוא הניח את ידו בשוקת, והמים רחצו את ידו. "ועברו המים", המים עברו, "ושטפו את ידו", ורחצו את ידו, "לא עלתה לו נטילה". למה? "שאיך כאן נתינה על ידו". כאן לא היה לנו היה דין, אחד מארבעת הדינים, שהיה נוטל על גבי כלי. שם אין גברא, אלא זה זורם מעצמו.

זה הרמב"ם דן על כשעומד באמצע השוקת. אבל אם עומד למעלה שם שהאדם שופך את המים בתחילת השוקת, או שהגלגל שופך בתחילת השוקת, "אם היה ידו קרובה לשפיכת הדלי עד שתגיע המים, שוותה על ידו מכה נתינתו של אדם, עלתה לו נטילה".

דיון: שאלה על כיורים אוטומטיים

אני רוצה להבין, הרמב"ם היה לכאורה אומר אצל גלגל גם, אצל הסוף, "אם היה ידו קרובה לגלגל" זה גם מספיק. לא, אני חושב מכאן, אם למשל... גלגל הוא דבר שאדם עושה, האדם מסובב אותו. לא, אבל אני חושב על הכיורים שלנו, למשל בואו נגיד ממש כיור אוטומטי, אבל הוא גורם בהנחת ידו שם, זה כבר כמו הגלגל. צריך לחשוב כבר.

הלכה: מים שנסתפק לו – ספק בנטילת ידיים

פק"ו' מהלכות ברכות — המשך: רבי עקיבא ונטילת ידים, ניגוב ידים, ומים אחרונים

הלכה ב' (המשך) — ספיקות בנטילת ידים

אוקיי. **מים שנשפתק לו**, יש לו ספק בנטילת ידים. למדנו קודם שמים שעשו בהם מלאכה פסולים לנטילת ידים. אם יש ספק אם עשו במים אלו מלאכה או לא, הרי זה כד. או ספק שני, ספק ברביעית. או ספק במים טהורים וטמאים, אם המים טהורים או טמאים. **ספיקא טהור**. מדוע? כל הדברים הללו, **ספק נטל ידיו ספק לא נטל**, ספק אם רחץ את ידיו, יש לו ספק אם רחץ את ידיו, כל הדברים הללו הם **ספיקא טהור**, "שכל ספק שבטהרת ידים טהור". לכאורה זה פשוט ספק דרבנן. אבל נראה שיש כאן דין נוסף שבדיני טהרת ידים אין צריך לחוש.

מחלוקת רמב"ם וראב"ד

טוב מאוד. אומר הראב"ד הקדוש, **"אמר אברהם, ובכל זה, אם יש לו מים אחרים יטול ידיו"**. אה, זו בדיוק שאלתנו, למצוא מים. **"ואם אין לו מים אחרים, יטול ידיו במים אלו"**. הוא אומר, אם יש לך מים אחרים, לך רחץ. **"להוציא עצמו מן הספק"**. טוב מאוד.

עכשיו נלמד כמה הלכות שונות בין מים ראשונים למים אחרונים. זה הקשר של ההלכה, איני יודע. הרמב"ם לא אמר שאם יש לו מים אחרים צריך. הרמב"ם סבר שהוא טהור, אין אומרים "הוצא עצמך מן הספק". ההלכה כבר הוציאה אותך מהספק. הראב"ד אומר, "אמת, ההלכה הוציאה אותך, אבל אתה עדיין בספק, אז לא מספיק קל לך".

נכון, יש כאן חקירה לימודית, שהראב"ד מסתכל על זה יותר מעשית. כן, אתה בספק, אבל יש לך דרך קלה לצאת מהספק. הרמב"ם אמר, "הו"ל פסקו לנו שכל ספק הוא טהור.

נכון, יש, הוא מביא שהכסף משנה אינו מסכים, הוא מביא ראייה מהגמרא שהראב"ד טועה. אם צריך לחשוב על הסוגיא. זו באופן כללי סוגיא של ספיקות, שצריך לחשוב, או אולי יש ספק בדברי רבנן, אם קל לצאת, אולי צריך?

יכול להיות שהספק, הרי ידעת המסקנא גם אינה ודאית, הרי זה חשש. הספק בספק, כן, זו יכולה להיות הסברא.

הלכה: הבדלים בין מים ראשונים למים אחרונים

הבדל א': כיוון הידיים

מים ראשונים, אומר הרמ"א עכשיו, בזה רוחצים מים ראשונים ובה רוחצים מים אחרונים, צורת הרחיצה. אומר הרמ"א, מים ראשונים, לאחר שרוחצים, לא רק בעת הרחיצה, **צריך שיגביה ידיו למעלה**, הידיים יהיו למעלה. מדוע? שהמים לא יזלו, **שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו**, כי אם ירחצו כלפי מטה, חוששים שהמים בחלק האחורי של היד, בחלק הידיים שלא רחצו היטב, אבל זלגו שם מים, המים שם יהיו מלוכלכים, כי לא שפכו מספיק לרחוץ אותם. המים שם נעשים מלוכלכים, והם חוזרים למקום הנקי, **ויחזור ויטמא את הידים**.

זה מעניין. בינינו, היד שרוחצים היא הרבה מים, זה לא נוגע. לא, אבל אני אומר, כי הדין בחוץ לפרק הוא גם רק בגלל שידעת המסקנא היא... אין סיכון גדול שהידיים יתלכלכו. מעט הן מלוכלכות.

אבל זה ראשונים. אחרונים צריך לעשות בדיוק להיפך, **שישפיל ידיו למטה**, שכאשר שופכים ישפכו כלפי מטה, **כדי שיצא כל כח המלח שעל ידיו**, אם יש מלח על ידיו, שיזלוג, שלא יחזור גבוה יותר על ידיו.

הבדל ב': על גבי כלי או קרקע

הבדל שני הוא, **מים ראשונים נטולין בין על גבי כלי בין על גבי קרקע**. אפשר גם לשפוך על כלי, כי זה לא כלום, הכלי אפשר אחר כך לנגב, זה לא כל כך מלוכלך. אבל אחרונים, **אין נוטלין על גבי קרקע**, עושים רק על גבי כלי, אה, רק על גבי כלי, שאחר כך ישפכו במקום מסוים, כי לא רוצים שהמלח יתגלגל, שיחזק את האדמה מתחת ל... משהו כזה. כן, בגמרא כתוב שיש רוח רעה כשמניחים זאת על הקרקע.

הבדל ג': טמפרטורה

עוד, **מים ראשונים**, בין בחמין בין בצונן, אפשר לרחוץ במים חמים או במים קרים. מים אחרונים אי אפשר לרחוץ במים חמים, צריכים להיות מים קרים. אומר הרמ"א, מה זה אומר שמים חמים אי אפשר? אם הם כל כך חמים שהידיים נכוות, לא טוב לרחוץ. לא מישוהו לא נכווה כל כך, מישוהו רוצה לפסוק כי לא נוח לו עם המים, והוא נותן לעצמו כווייה. צריכים להיות מים שהוא יכול להתנגב בהם, אבל אם הם רק מעט חמים אפשר כן לרחוץ במים אלו. אין דין בטמפרטורה, יש דין בנחות.

הלכה: נוטל ידיו שחרית ומשמרן לכל היום

אומר עכשיו הרמב"ם חידוש הלכתי חדש, ההלכה האחרונה. הדין שצריך לרחוץ את הידיים הוא משום שחושבים שם נגעו בדברים מאוסים. אבל אם אדם שומר ואינו נוגע בדברים מאוסים, הרי זה כן: **נוטל ידיו שחרית**. בבוקר צריך אדם לרחוץ את ידיו, כי בלילה... הוא לא רגיל לישון בפיג'מה בדרך כלל, ובלילה נוגעים במקומות וזה מתלכלך. אבל ברגע שרחצת בבוקר, בבוקר עדיין יש לאדם כוח להיות דן את ידיו. טוב מאוד. **ומשמרן לכל היום**, הוא יכול לעשות כמו תנאי שהיום הוא יהיה נקי. **והן לצורך אכילה**, **ליטול ידיו לכל אכילה ואכילה**. זה החידוש שהרמב"ם אומר, שצריך כן נטילת ידים. הרמב"ם אינו מסכים עם זה. הוא לא שוכח מהדבר שהוא יזהר בידיו. אבל אם הוא מסיח דעת, אם הוא יהיה מסיח דעת, צריך **ליטול ידיו לכל אכילה ואכילה**, וזה דבר נוסף. אחרת יהיה לאכילה ולתפילה. זה הדבר. טוב מאוד.

הלכה: לוט ידיו — אכילה עם מפה

עוד, דרך נוספת לצאת מהצורך לרחוץ, שהרי הרחיצה היא ענין לאכילה, כדי שהידיים המלוכלכות לא יכלכלו את האוכל. אבל אם אדם עוטף את ידיו במטלית, **לוט ידיו**, אדם יכול לאכול עם מטפחת. לוט הוא כמו... נאמר מפה. לכסות. אפשר לכסות את ידיו במפה עם מפית, עם מטפחת, מה שתרצה, גם מותר פשוט לאכול פת. **אוכל ושותה וטובל ומשקה, אפילו שלא נטל ידיו**, אפילו לא רחץ, כי כאן המפה הנקייה נוגעת בידיים, לא הידיים.

אומר הרמב"ם כן: **מאכיל לאחרים**, מישוהו נותן לאכול לאנשים אחרים. הרמב"ם אינו מסכים עם ההיתר. הרמב"ם אומר שזה רק לאוכלי תרומה עוזר. אה, כי הוא אומר, אוכל תרומה הוא נזהר. אדם רגיל אין אנו סומכים עליו, הוא ילך איפשהו ישכח ויאכל בידיו המלוכלכות.

הלכה: מאכיל לאחרים — האוכל צריך לרחוץ

אבל אם מישוהו נותן לאכול לאנשים אחרים, **אינו צריך נטילת ידים**. אבל האוכל, אם הוא נזהר שלא לגעת באוכל, אינו צריך לרחוץ את הידיים.

אבל האוכל, מי שאוכל, **צריך נטילת ידים, אפילו אינו נוגע במאכל אלא אחר נותן לו**. דין נטילת ידים הוא דין על האוכלים. זה מאוד מעניין. צריך לדעת איך זה מתאים לטעם של הרמב"ם שזה פשוט ניקיון.

דיון: קושיא על הדין

מה הפוך לכאורה? האוכל הוא העיקר, אתה לא רוצה שהאוכל יתלכלך ממשוהו. מה אתה רוצה מהאוכל כל כך? אני שומע. אני לא יודע. אתה שואל שאלה טובה, אני לא יודע התירוק.

והאוכל, אבל מי שאוכל, אפילו הוא לא נוגע, כמו דין **אוכל במגרפה**, הוא אוכל עם מזלג, והאדם אוכל עם מזלג, למה אתה רוצה שהוא ירחץ את הידיים?

כן, זה הופך אז אני מבין. ההפוך, מי שהוא יהודי יפה עם הבשר שלו, אבל אם הוא רואה שהוא יתקשה עם המזלג, הוא יזרוק את המזלג ומהר יסדר את ידיו. כן, כך אנשים עושים הרבה פעמים. זה המנהג. כן.

הלכה: אסור להאכיל מי שלא נטל ידיו

והלאה, **אסור להאכיל**, אסור לתת לאכול למי שלא נטל ידיו, **אפילו הוא נותן לתוך פיו**. למה? מה ההבדל? אפילו אתה מכניס לו, אתה מאכיל אותו,

זאת, אפשר אפילו לומר שזה היה כל החידוש של נטילת ידים לחולין, שאז נתקן. צריך לחזק את הגזירה, אבל יהודי אחר לא צריך. זה לא דבר רגיל ביהודה.

הרמב"ם כתלמיד של רבי שמעון בר יוחאי

בישיבה אפילו למדו בל"ג בעומר, שרואים מכאן שהרמב"ם סבר שכל יהודי יכול להיות בבחינת רבי עקיבא. לכן הרמב"ם היה תלמיד של רבי שמעון בר יוחאי, וכידוע תורת הרמב"ם קשורה מאוד לתורת רבי שמעון. לכן יש ספרים שמראים שהרבה דברים שכתובים ברמב"ם מתאימים לזוהר, או הרבה דברים שכתובים בזוהר מתאימים לרמב"ם. אז הוא חושב כאן שהרמב"ם הוא תלמיד של רבי עקיבא.

שיטת הרמב"ם: מעשיות כהלכה

טוב מאוד. כן, הרמב"ם עשה הרבה פעמים דברים כאלה בחיים. הוא לקח מעשיות מהגמרא והבין שזו הלכה. אפשר לומר להיפך, אפשר לומר שאם כך אפשר לומר שהרבה רמב"מים הם רק מעשיות. אבל הרמב"ם... אה, מה שאני רוצה לומר, הרמב"ם לא כתב הלכה שצריך להצטער מאוד. הוא לא אומר כמה. הוא אומר רק באופן... כן, הוא לא נכנס ל... הרמב"ם גם הבין את אותו מעשה, שמה שכתוב "מיתת עצמי" זו גזמא. אפילו על מצווה צריך לתת שליש ממנו. אדם יש לו רק מעט מים, וזה חשוב לו מאוד, אני לא יודע אם זה חיוב גמור. אבל הוא אומר זאת כדי להראות את חשיבות נטילת ידים.

הלכה כ' — ניגוב ידיים לאחר נטילה

הרמב"ם הלאה, "צריך אדם לנגב ידיו". אחרי רחיצת הידיים צריך לנגב את הידיים, אי אפשר להישאר עם הידיים רטובות. "צריך אדם" זה מאוד חשוב, במיוחד עם מה שלמדנו שלא יטפו מים חזרה, כי מנגבים את זה. כן, שוב, נטילת ידים קודמת, הניקיון נמחק אצלי ברטיבות. "וכל האוכל בלא ניגוב ידיו הרי זה כאוכל לחם טמא", כמו שאכל לחם טמא. זה לא טעים, זה מגעיל. זה מגעיל לאכול עם ידיים רטובות, שהדברים נעשים רטובים. טמא פירושו מגעיל הרבה פעמים, טמא לא תמיד פירושו... כאילו אוכל טמא. טמא, טמא, זה כאילו טמא.

ניגוב במים אחרונים

אומר הרמב"ם, אותו דבר גם במים אחרונים. "כל הנוטל ידיו אחרונות", אותו דבר, צריך לנגב. הנכרי גם צריך לנגב את ידיו. הוא לא צריך כלי, אבל הוא גם צריך לנגב את ידיו. הוא גם לא צריך לברך עם ידיים מלוכלכות.

הלכה כ' (המשך) — תיכף לנטילה ברכה: אין הפסק בין מים אחרונים לברכת המזון

אומר הרמב"ם הלאה, "ותיכף לנטילת ידיים", מיד אחרי מים אחרונים, "מתחילין בברכת המזון, שלא יפסיק בין הנטילה והברכה". לא להפסיק בשום דבר אחר. זו לשון הרמב"ם, הוא אומר שלא לומר "על נהרות" או "שיר המעלות". יאמרו זאת לפני מים אחרונים. אתה רוצה מים, עשה כבר את מים אחרונים, ומיד ברך. חלק ממים אחרונים הוא לברך עם ידיים נקיות, אז ממילא יהיה מיד. כך הוא מתכוון, זה הפשט הפשוט.

עד כאן הלכות פרק ו', סליחה, עד כאן פרק ו'.

אתה מכניס לו את האוכל לפה, והוא לא רחץ את הידיים, זה לא עוזר. זה דין על האוכל. אה טוב.

הלכה: אסור לזלזל בנטילת ידיים — מעשה רבי עקיבא

אומר עכשיו הרמב"ם שהוא יסיים עם הדין הכללי של נטילת ידיים. הוא אומר, אסור לזלזל בנטילת ידיים. וציוו חכמים הרבה, ציוויים שונים ציוו חכמים, החכמים ציוו על נטילת ידיים והחמירו על הדבר. עד כדי כך, שאפילו אין לו מים אלא כדי שתייה, שאפילו אדם יש לו רק מעט מים, יקח מעט מהמים המצומצמים, יקח מעט לרחוץ את הידיים, ואחר כך אוכל ושותה מה שנשאר, והוא שותה כמה שנשאר. צריך לרחוץ מעט.

זה בא ממעשה רבי עקיבא שהיה בבית האסורים, ובא אליו תלמידו רבי יהושע הגרסי, והוא סיפר לו שיקנה לו מעט מים, ובא לרבי עקיבא, הוא אמר שהוא ירחץ, הוא אמר, "אה, אין לי מה לשתות." הוא אמר, "מוטב אמות מיתת עצמי ואל אעבור על דברי חברי." זו לשון הגמרא, שהוא היה מוסר נפש.

דיון: פירוש ב"דברי חברי"

הוא כן היה צריך לשתות כדי לרחוץ את הידיים, הוא לא היה צריך לאכול. לא, לא, המילה הייתה "על דברי חברי". נראה שאפילו הוא לא היה מחויב בנטילת ידיים, הוא לא היה צריך לאכול. הוא לא היה מחויב, למה הוא היה מחויב? הוא לא היה מחויב. הוא אמר "על דברי חברי". מה הוא עשה בגלל נטילת ידיים? החברים, מנהיגי חכמים. שלמה המלך. לא, רבי עקיבא, כי נטילת ידיים ההבדל היה בזמן רבי עקיבא, אולי בערך אז.

זה מאוד מעניין, הרמב"ם פסק מהגמרא, אז ממילא לומדים, ברור שהרמב"ם הבין בבירור שזה לא פיקוח נפש. לא התכוונו לומר שהוא היה מת. הוא היה רעב באותו יום, הוא היה אדם זקן, קשה לו להיות רעב, אבל הרמב"ם הבין שהוא היה שורד את היום.

פרק ו' מהלכות ברכות — המשך: רבי עקיבא ונטילת ידיים, ניגוב ידיים ומים אחרונים

הלכה ב' (המשך) — רבי עקיבא בבית האסורים: חשיבות נטילת ידיים

זה אומר שאפילו הוא לא היה מחויב בנטילת ידיים, הוא רצה להיות מחויב. למה הוא לא יהיה מחויב? הוא רצה להיות מחויב.

וזה "על דברי חברי". מי הם החברים? החברים הם החכמים. שלמה המלך. לא, רבי עקיבא, כי נטילת ידיים לחולין הייתה בזמן רבי עקיבא, אולי בערך אז.

פסק הרמב"ם וקושיית בית יוסף

זה מאוד מעניין, הרמב"ם פסק מהגמרא. אז מילא נלמד מכאן שהרמב"ם הבין בבירור שזה לא פיקוח נפש, האדם לא היה מת. הוא היה רעב באותו יום, אדם זקן, קשה לו להיות רעב. אבל הרמב"ם מבין בבירור, וממילא מבין הרמב"ם שמכאן רואים כמה חשובה נטילת ידיים, אפילו למי שאין לו בצמצום.

זו דווקא הקושיא הקדושה של בית יוסף הקדוש, והפתחי תשובה ששולחנו ערוך לא פוסק כרמב"ם. כי הוא אומר שזו חומרא של רבי עקיבא. ולא רק